

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

«До захисту допущено»

В.о. завідувача кафедри, д.е.н., доцент

_____ **Ірина ТОПАЛОВА**

«_____» _____ 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Освітньої програми «Облік і оподаткування»

За спеціальністю: 071 «Облік і оподаткування»

**ОБЛІК І АНАЛІЗ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТА ШЛЯХИ
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ**

Науковий керівник: д.е.н., доц.

Ірина ТОПАЛОВА

Рецензент: д.е.н, проф.

Наталія ЗАХАРЧЕНКО

здобувачка першого рівня вищої
освіти денної форми навчання
освітньо-професійної програми «Облік і
оподаткування» спеціальності
071 «Облік і оподаткування»

Наталя ЦАРЕНКО

*Засвідчую, що кваліфікаційна робота
містить результати власних досліджень.
Використання ідей і текстів інших авторів має
посилання на відповідне джерело.*

Наталя ЦАРЕНКО

ОДЕСА – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ	7
1.1. Економічна сутність оборотних активів, їх класифікація та нормативно- правове регулювання.....	7
1.2. Методика бухгалтерського обліку оборотних активів.....	17
1.3. Методичні підходи до аналізу оборотних активів та показники ефективності їх використання.....	21
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ОБОТНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	28
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства та фінансові результати його діяльності	28
2.2. Первинний, аналітичний і синтетичний облік оборотних активів на підприємстві.....	38
2.3. Аналіз складу, структури, динаміки та ефективності використання оборотних активів.....	49
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ	54
3.1. Основні напрями підвищення ефективності використання оборотних активів	54
3.2. Оптимізація структури оборотних активів та управління їх оборотністю.....	58
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

Актуальність теми зумовлена підвищеною увагою до ефективного управління оборотними активами в умовах воєнного стану, енергетичної кризи, інфляційних процесів, валютних коливань та системних змін податкового законодавства в Україні 2025–2026 років. Оборотні активи становлять найбільш мобільну частину майна підприємств, особливо в торгівлі, сільському господарстві та сфері послуг, і безпосередньо забезпечують безперервність операційного циклу, платоспроможність та фінансову стійкість. Водночас неефективне їх використання призводить до «заморожування» коштів у запасах і дебіторській заборгованості, зростання кредиторської заборгованості, зниження ліквідності та блокування податкових накладних. За даними опитувань бізнесу та звітів Національного банку України, саме брак обігових коштів і низька оборотність активів залишаються головними перешкодами для відновлення діяльності в умовах тривалої невизначеності.

Комплексне дослідження обліку, аналізу та шляхів підвищення ефективності використання оборотних активів є не лише науково обґрунтованою, а й практично значущою задачею, розв'язання якої дозволить підприємствам вивільняти додаткові фінансові ресурси без залучення зовнішнього фінансування та підвищувати стійкість у сучасних умовах.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та всебічному дослідженні сучасного стану обліку та аналізу оборотних активів на підприємстві, а також у розробці практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності їх використання в умовах нестабільності зовнішнього середовища.

Для реалізації цієї мети поставлено такі завдання:

1. Визначити економічну сутність оборотних активів, класифікаційні ознаки та нормативно-правове регулювання їх обліку в Україні.

2. Проаналізувати методику ведення бухгалтерського обліку оборотних активів, включаючи питання визнання, оцінки, документообігу та відображення на рахунках.

3. Систематизувати сучасні методичні підходи до аналізу оборотних активів і виділити ключові показники ефективності їх використання.

4. Надати організаційно-економічну характеристику підприємства та оцінити його фінансові результати.

5. Дослідити організацію первинного, синтетичного та аналітичного обліку оборотних активів на підприємстві.

6. Провести детальний аналіз складу, структури, динаміки та ефективності використання оборотних активів.

7. Визначити основні напрямки підвищення ефективності використання оборотних активів.

8. Розробити рекомендації щодо оптимізації структури оборотних активів та управління їх оборотністю для забезпечення стабільності та розвитку підприємства.

Об'єктом дослідження виступають процеси обліку, аналізу та управління оборотними активами на підприємстві.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні питання підвищення ефективності використання оборотних активів підприємства в сучасних економічних умовах.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою роботи є загальнонауковий діалектичний метод пізнання. У процесі дослідження застосовувалися:

1. Аналіз і синтез, узагальнення та систематизація (при розкритті сутності та класифікації оборотних активів);

2. порівняльний, коефіцієнтний, трендовий та факторний аналіз (при оцінці динаміки, структури та ефективності використання оборотних активів);

3. метод групування та табличний (при систематизації показників та оформленні результатів);

4. економіко-математичне моделювання (при розробці рекомендацій щодо оптимізації структури та оборотності активів).

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаною та завершеною науковою працею. Усі основні положення, розрахунки, аналітичні таблиці, рекомендації та висновки отримані та обґрунтовані автором особисто.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення та результати роботи доповідалися на науково-практичних конференціях та круглих столах кафедри обліку і оподаткування у 2025–2026 роках.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Зміст роботи представлений на 82 сторінках комп'ютерного тексту. Кваліфікаційна робота містить 17 таблиць, 2 рисунків, 1 додатків (на 10 сторінках). Список використаних джерел налічує 62 найменування, представлених на 5 сторінках.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

1.1. Економічна сутність оборотних активів, їх класифікація та нормативно-правове регулювання

Оборотні активи є фундаментальним елементом забезпечення динамічного розвитку та стабільного функціонування будь-якого підприємства в умовах сучасного конкурентного ринку. Саме вони підтримують щоденний ритм господарської діяльності, дозволяючи безперервно закуповувати ресурси, вести виробництво, реалізовувати продукцію та повертати кошти в обіг, що в підсумку визначає фінансову стійкість, ліквідність і здатність компанії оперативно адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

Українське законодавство не фіксує єдиного чіткого визначення оборотних активів, але в Господарському кодексі України (ст. 139, п. 4) склад оборотних засобів формують сировина, паливо, матеріали, малоцінні та швидкозношувані предмети, а також інше майно, що використовується у виробничій та невиробничій діяльності і визнається законодавством оборотним [12].

Стандарти бухгалтерського обліку визначають оборотні активи як грошові кошти і їхні еквіваленти без обмежень, а також інші активи, які підприємство планує реалізувати або використати протягом звичайного операційного циклу чи у межах 12 місяців від дати складання балансу, відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [39].

Аналогічний підхід закріплено в Міжнародному стандарті фінансової звітності 1 «Подання фінансової звітності» (МСФЗ 1), де такі активи позначають як поточні. До них належать активи, які:

1. Очікувано реалізуються чи споживаються в ході нормального операційного циклу;
2. Утримуються переважно для продажу;
3. Будуть реалізовані протягом 12 місяців після звітного періоду;

4. Є грошовими коштами чи їх еквівалентами без суттєвих обмежень на обмін чи використання для погашення зобов'язань принаймні протягом 12 місяців після звітного періоду [34].

Порівняння українських і міжнародних норм демонструє високу ступінь гармонізації: обидва підходи акцентують короткостроковість участі в обороті та високу ліквідність, що дозволяє швидко перетворювати активи на грошові кошти.

Науковці та практики суттєво доповнюють нормативні визначення оборотних активів, підкреслюючи їхню динамічну, мобільну природу як постійно рухомої частини майна підприємства, що забезпечує безперервність операційного процесу.

М.В. Володькіна визначає оборотні активи як складову частину майна підприємства, до якої входять оборотні кошти та короткострокові фінансові інвестиції [10, с. 46].

Оборотні активи, як вважає Гринюк С.П. – це елемент майна підприємства, який під час одного виробничого циклу повністю переносить свою вартість на виготовлену продукцію, змінюючи при цьому фізичні характеристики [14, с. 65].

В.М. Шелудько визначає оборотні активи як ті ресурси, що обслуговують господарську діяльність і гарантують її безперервність [58, с. 61–67].

В.В. Янковська визначає оборотні активи як комплекс майнових цінностей підприємства, які повністю використовуються протягом одного операційного або виробничо-комерційного циклу [60].

Економічна сутність оборотних активів полягає у тому, що вони функціонують у межах одного виробничого циклу, повністю включаються у собівартість продукції та забезпечують безперервний рух коштів від авансування до отримання виручки. Саме ця швидка трансформація робить їх ключовим чинником підтримки платоспроможності, мінімізації простоїв і підвищення ефективності використання капіталу.

У сучасних умовах глобальної цифровізації, волатильності ринків і зростання конкуренції особливу роль відіграє не просто наявність достатнього

обсягу оборотних активів, а високоефективне управління ними. Тут на передній план виходять сучасні інформаційні системи та технології в управлінському обліку: інтегровані ERP-платформи, модулі для реального часу моніторингу запасів (WMS), прогнозування грошових потоків, автоматизований контроль дебіторської заборгованості, інструменти ABC/XYZ-аналізу, сценарне моделювання операційного циклу та динамічне планування потреби в оборотних ресурсах. Такі рішення дозволяють суттєво скоротити тривалість обороту, оптимізувати розмір запасів, зменшити «заморожені» кошти, знизити ризики касових розривів і підвищити загальну швидкість реакції бізнесу на ринкові виклики. Таким чином, оборотні активи перетворюються з пасивної бухгалтерської категорії на активний стратегічний інструмент, ефективність якого безпосередньо впливає на конкурентоспроможність, прибутковість і довгострокову життєздатність підприємства [39].

Для глибшого розуміння динамічної природи оборотного капіталу доцільно візуалізувати процес його безперервної трансформації в ході операційної діяльності, який наведено на рис. 1.1.

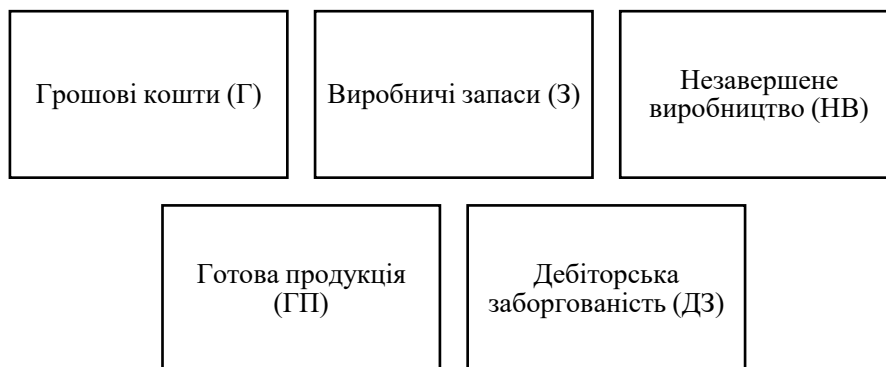

Рис. 1.1. Кругообіг оборотних активів у межах операційного циклу підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [13, 39].

Підприємства постійно розраховують і аналізують поточні (оборотні) активи, оскільки саме вони є ключовим індикатором короткострокової ліквідності та фінансової стійкості бізнесу в операційному режимі. Ці активи відображаються в балансі як мобільні ресурси, за рахунок яких компанія здійснює щоденні платежі, покриває поточні витрати, закуповує матеріали,

виплачує заробітну плату та обслуговує короткострокові зобов'язання. Їх достатній обсяг і раціональна структура дозволяють уникнути касових розривів, забезпечити безперервність виробничо-збутового процесу та захистити бізнес від зовнішніх шоків, таких як сезонні коливання попиту, затримки в ланцюгах постачань чи тимчасове падіння продажів [39].

Класифікація оборотних активів здійснюється за різними критеріями, серед яких економічна природа, роль у господарському циклі, рівень ліквідності, джерела формування та способи управління. В обліковій практиці та фінансовій звітності оборотні активи традиційно розподіляють за основними групами, серед яких виділяють грошові кошти та їхні еквіваленти; поточні фінансові інвестиції, до яких відносяться ліквідні цінні папери, облігації, казначейські векселі тощо; дебіторська заборгованість, включно з розрахунками за товари, роботи, послуги, авансами та платежами до бюджету; запаси, що охоплюють сировину, матеріали, незавершене виробництво, готову продукцію та товари для продажу; витрати майбутніх періодів, наприклад, авансові платежі за оренду, страхування чи підписки; а також інші активи, які можуть бути реалізовані у грошові кошти протягом операційного циклу або не пізніше ніж за 12 місяців [33, 39, 34].

Наприклад, грошові кошти та еквіваленти є абсолютно ліквідними, вони безпосередньо використовуються для платежів. Дебіторська заборгованість – це «майбутня готівка», але її якість залежить від терміну погашення та кредитоспроможності контрагентів. Запаси мають високу ліквідність у галузях з швидким оборотом (наприклад, торгівля шкільною канцелярією перед навчальним роком), але в інших секторах можуть «заморожувати» кошти надовго. Витрати майбутніх періодів не конвертуються в готівку безпосередньо, але звільняють капітал для інших потреб, створюючи ефект економії.

В дослідженнях висвітлюються різні методології класифікації, які доповнюють бухгалтерський погляд і орієнтовані на управлінські та фінансові цілі.

Донін Є.О. узагальнює традиційні підходи, виокремлюючи три ключові ознаки класифікації оборотних активів відповідно до їх економічної природи та ролі в господарському процесі:

1. За функціональною роллю в процесі кругообігу – оборотні виробничі фонди (запаси, незавершене виробництво) та фонди обігу (готова продукція, дебіторська заборгованість, грошові кошти);
2. За способами планування, організації та регулювання – нормовані (ті, для яких встановлюються економічно обґрунтовані нормативи, наприклад виробничі запаси) та ненормовані (дебіторська заборгованість, грошові кошти, де нормативи важко або недоцільно встановлювати);
3. За джерелами залучення ресурсів – власні, запозичені та інші (залучені) [17].

Гринюк І. посилається на фундаментальний підхід І.О. Бланка, який розглядає класифікацію через призму фінансового менеджменту та виокремлює чотири основні критерії:

1. За способами фінансування – валові оборотні активи (загальна сума, сформована власними та позиковими коштами), чисті (сформовані власними та довгостроковими позиковими) та власні оборотні активи (лише за рахунок власного капіталу);
2. За складом – запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти та інші активи;
3. За роллю в операційній діяльності – активи, що обслуговують виробничий цикл, та активи фінансового циклу;
4. За тривалістю використання – постійна частина (мінімальний стабільний рівень, необхідний для безперервної роботи) та змінна частина (сезонні, циклічні коливання) [13, с. 69].

Авторка вважає цю класифікацію універсальною, але не вичерпною для повноцінного виробничого менеджменту, тому пропонує доповнити її з урахуванням специфіки галузі та напрямів діяльності. Вона акцентує на найбільш впливових групах для фінансового стану: виробничі запаси, грошові

кошти та дебіторська заборгованість. Ці три елементи тісно взаємопов'язані в кругообігу: відсутність запасів зупиняє виробництво, надмірна дебіторська заборгованість «заморожує» кошти, необхідні для поповнення запасів, а брак грошових коштів блокує весь цикл [13].

Порівнюючи підходи, традиційна класифікація Доніна Є.О. більше орієнтована на облік, нормування та планування, що було особливо актуальним у плановій економіці. Підхід Бланка – універсальний і фінансовий, охоплює аспекти структури капіталу, стабільності та операційних циклів, але потребує доповнень для практичного виробничого управління. Класифікація Гринюк І. є найбільш практично орієнтованою: вона фокусується на ключових елементах, що безпосередньо впливають на безперервність виробництва та ліквідність.

Для більш детального розуміння класифікації оборотних активів доцільно розглянути їх основні види, які наведені у таблиці 1.1.

Представлена багатокритеріальна класифікація оборотних активів підприємства чітко ілюструє їхню багатогранну природу як ключового елемента фінансово-господарської системи. Кожен критерій класифікації розкриває окремий вимір цих активів: від їхньої ролі в операційному кругообігу до джерел формування, методів планування, ступеня ліквідності, стабільності та впливу на фінансову стійкість бізнесу.

Класифікація за функціональною роллю (оборотні виробничі фонди та фонди обігу) показує послідовні етапи трансформації ресурсів – від сировини до готової продукції та грошових надходжень. Поділ на нормовані та ненормовані активи підкреслює можливість і необхідність точного кількісного регулювання одних елементів (запасів, частини готової продукції) та гнучкого управління іншими (дебіторською заборгованістю, грошовими коштами).

Таблиця 1.1

Класифікація оборотних активів за різними критеріями та їх економічне значення

Класифікаційний критерій	Основні види оборотних активів	Економічна природа та значення
--------------------------	--------------------------------	--------------------------------

За функціональною роллю в кругообігу	До складу оборотних активів включаються виробничі фонди – запаси та незавершене виробництво, а також фонди обігу, такі як готова продукція, дебіторська заборгованість і грошові кошти.	Відображає етапи перетворення ресурсів: від сировини до грошей
За методами планування та регулювання	Нормовані (виробничі запаси, готова продукція на складі); Ненормовані (дебіторська заборгованість, грошові кошти)	Дозволяє встановлювати оптимум для контрольованих елементів
За джерелами залучення ресурсів	Власні; Запозичені (позикові); Інші (залучені)	Визначає фінансову незалежність і вартість капіталу
За способами фінансування (Бланк)	Валові; Чисті; Власні оборотні активи	Показує структуру джерел і ступінь залежності від кредиторів
За складом	Запаси; Дебіторська заборгованість; Грошові кошти та еквіваленти; Інші	Базова структура для обліку та аналізу
За роллю в операційній діяльності	Активи виробничого циклу; Активи фінансового циклу	Відокремлює виробництво від розрахунків і реалізації
За тривалістю використання	Постійна частина; Змінна частина	Допомагає планувати стабільний мінімум і сезонні коливання

Джерело: розроблено автором на основі [18, 17, 13]

Розмежування за джерелами залучення (власні, запозичені, інші) дозволяє оцінити реальну фінансову незалежність і вартість утримання оборотних ресурсів.

Групування за способами фінансування (валові, чисті, власні оборотні активи) та за тривалістю використання (постійна та змінна частини) допомагає зрозуміти, наскільки стабільно підприємство може підтримувати операційну діяльність без залучення дорогих короткострокових позик, а також прогнозувати сезонні та циклічні потреби в додаткових ресурсах. Класифікація за складом та роллю в операційній діяльності (виробничий vs фінансовий цикл) акцентує увагу на розподілі ресурсів між виробництвом і розрахунково-збутовими процесами.

Особливо важливим є виділення ключових компонентів, що мають найбільший вплив на безперервність діяльності: виробничі запаси, грошові

кошти та дебіторська заборгованість. Саме ці елементи утворюють критичний ланцюг кругообігу – дефіцит будь-якого з них призводить до зупинки виробництва, касових розривів або надмірного «заморожування» капіталу. Нормативно-правове регулювання оборотних активів (оборотних засобів) в Україні здійснюється на кількох рівнях ієрархії нормативних актів, що забезпечує єдність підходів до їх визнання, оцінки, обліку, класифікації та подання у фінансовій звітності. Основне завдання полягає у приведенні національної системи у відповідність до міжнародних стандартів, забезпеченні надійності облікових даних та захисті інтересів власників, інвесторів, кредиторів і державних органів.

Верхній рівень регулювання становлять Конституція України та базові кодифіковані акти, які встановлюють загальні принципи майнових відносин у сфері господарювання.

Закон України № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року, з урахуванням усіх змін і доповнень, визначає основні правила організації бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні [49].

Ключові стандарти бухгалтерського обліку (національні та міжнародні), що безпосередньо регулюють оборотні активи:

1. Відповідно до вимог НП(С)БО 1, оборотні активи охоплюють грошові кошти і їхні еквіваленти без обмежень у застосуванні, а також інші активи, призначені для реалізації або використання в межах операційного циклу або протягом року з дати складання фінансової звітності [39].

2. НП(С)БО 9 «Запаси» регламентує методи обліку та оцінки запасів, порядок їх списання за методами ФІФО, середньозваженої та ідентифікованої собівартості, і охоплює всі види запасів підприємства – виробничі, незавершене виробництво, готову продукцію та товари, забезпечуючи точність їх відображення у бухгалтерській системі [43].

3. НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» – визначає правила визнання, оцінки, створення резервів сумнівних боргів та списання дебіторської заборгованості [40].

4. Відповідно до НП(С)БО 12 «Фінансові інвестиції», встановлюються принципи обліку поточних фінансових інвестицій, таких як короткострокові вкладення в цінні папери та подібні фінансові інструменти [42].

Міжнародні стандарти (МСФЗ) застосовуються обов'язково для великих підприємств, публічних акціонерних товариств, банків, компаній, що видобувають корисні копалини загальнодержавного значення, та інших суб'єктів суспільного інтересу (згідно з Законом № 996 та постановами КМУ). Найважливіші для оборотних активів:

1. МСФЗ 1 «Подання фінансової звітності» – класифікує активи як поточні (current assets), якщо вони очікувано реалізуються/споживаються в операційному циклі, утримуються для продажу, конвертуються в готівку протягом 12 місяців або є грошовими коштами без обмежень [36].

2. МСБО 2 «Запаси» – аналогічно НП(С)БО 9, але з акцентом на нижчу з собівартості та чистої вартості реалізації [35].

3. МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» – регулюють облік дебіторської заборгованості, фінансових інвестицій, очікуваних кредитних збитків тощо [37, 38].

Різноманітність об'єктів обліку оборотних активів вимагає чіткої субординації нормативно-правових актів. Структуру та взаємозв'язок рівнів регулювання цього процесу в Україні відображено на рис.1.2.

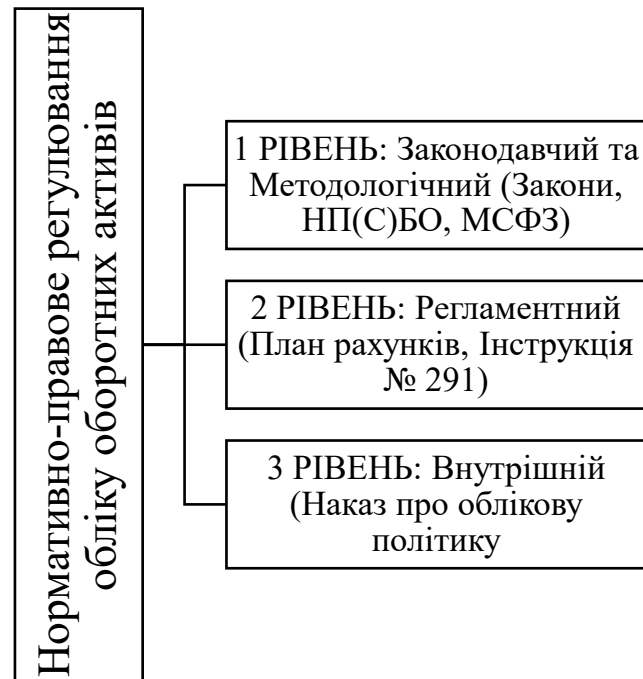

Рис.1.2. Ієрархічна система нормативно-правового регулювання обліку та звітності оборотних активів в Україні

Джерело: розроблено автором на основі [49].

Систематизація нормативно-правового забезпечення (рис. 1.2) свідчить про багаторівневий та комплексний характер регулювання обліку оборотних активів в Україні. Візуалізація рівнів доводить, що формування облікової інформації базується на чіткому балансі між загальнодержавними законами, галузевими методиками та внутрішніми регламентами підприємства.

Інші важливі нормативні акти:

1. Згідно з Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій (наказ Мінфіну № 291 від 30.11.1999), встановлені рахунки для ведення обліку запасів (20–28), дебіторської заборгованості (36–37), грошових коштів (30–33) та інших фінансових потоків.
2. Інструкція про застосування Плану рахунків (наказ № 291).
3. Нормативні акти щодо інвентаризації, створення резервів, оцінки при вибутті тощо.

Таким чином, нормативно-правове регулювання оборотних активів в Україні є багаторівневим: від конституційних засад і кодексів → через спеціальний закон про бухгалтерський облік → до конкретних стандартів

НП(С)БО та МСФЗ) і підзаконних актів. Воно забезпечує баланс між національними традиціями обліку та міжнародними принципами прозорості, порівнянності та достовірності інформації, що є критично важливим для ефективного управління ліквідністю, оборотністю та фінансовою стійкістю підприємств в умовах ринкової економіки.

1.2. Методика бухгалтерського обліку оборотних активів

Методика бухгалтерського обліку оборотних активів в Україні формується на основі чинної нормативно-правової бази та забезпечує єдність підходів до визнання, оцінки, класифікації, документування, облікового узагальнення й відображення у фінансовій звітності активів, що беруть участь у поточному господарському обороті підприємства.

Організація бухгалтерського обліку оборотних активів ґрунтується на національних стандартах бухгалтерського обліку, План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій (наказ Мінфіну № 291 від 30 листопада 1999 року), а також на Методичних рекомендаціях щодо обліку окремих категорій активів [41,].

Важливим елементом методики є оцінка оборотних активів, яка здійснюється залежно від їх виду та стадії руху. Запаси на початковому етапі обліку фіксуються за собівартістю придбання або виготовлення, а на балансі вони враховуються за найменшою з двох величин: первісною собівартістю або чистою вартістю реалізації. Грошові кошти та дебіторська заборгованість, як правило, обліковуються за номінальною вартістю з урахуванням резервів сумнівних боргів. Такий підхід спрямований на дотримання принципів обачності та достовірності фінансової інформації.

Методика бухгалтерського обліку оборотних активів передбачає обов'язкове оформлення документів щодо всіх операцій з їх надходженням, використанням і вибуттям. Первинні документи слугують підставою для

відображення цих операцій на синтетичних та аналітичних рахунках, що гарантує повноту і безперервність облікового процесу [55].

У системі бухгалтерських рахунків інформація про оборотні активи переважно узагальнюється на рахунках класу 2, що забезпечує формування впорядкованих даних щодо їх наявності, руху та результативності використання. Завершальним етапом методики обліку є їх відображення у фінансовій звітності, насамперед у балансі.

Для систематизації основних складових оборотних активів, відповідних стандартів бухгалтерського обліку та методів їх оцінки доцільно розглянути інформацію, яка наведена у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Основні складові оборотних активів та ключові стандарти

№	Складові оборотних активів	Основний стандарт	Ключові рахунки (синтетичні)	Основні методи оцінки / обліку
1	Запаси (виробничі запаси, МШП, готова продукція, товари, незавершене виробництво)	НП(С)БО 9 «Запаси»	20, 22, 23, 25, 26, 28	Первісна вартість, ФІФО, середньозважена, ідентифікована собівартість, чиста вартість реалізації (якщо нижча)
2	Дебіторська заборгованість (поточна)	НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»	36, 37	Первісна вартість, створення резерву сумнівних боргів
3	Грошові кошти та їх еквіваленти	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	30, 31, 33	Номінальна вартість, еквіваленти – високоліквідні короткострокові вкладення
4	Поточні фінансові інвестиції	НП(С)БО 12 «Фінансові інвестиції»	35	За собівартістю або справедливою вартістю (залежно від типу)
5	Витрати майбутніх періодів	НП(С)БО 11 «Зобов'язання»	39	Поступове списання на витрати

Джерело: розроблено автором на основі [43, 40, 39, 42, 41]

Детальний аналіз структури та регуляторного базису, наведеного в таблиці 1.2, дозволяє стверджувати, що методологія вітчизняного обліку оборотних

активів повністю адаптована до умов ринкової економіки та міжнародної практики. Згруповані дані унаочнюють, що кожна категорія поточного капіталу має чітко закріплений профільний стандарт (від НП(С)БО 1 до НП(С)БО 12), який безальтернативно диктує правила роботи з конкретним об'єктом.

Особливу увагу привертає варіативність інструментарію оцінки: якщо для грошових коштів базою є стабільна номінальна вартість, то для матеріальних запасів та дебіторської заборгованості передбачено механізми динамічного коригування (через чисту вартість реалізації та створення резервів сумнівних боргів). Такий підхід доводить, що сучасна облікова методика орієнтована не на просту констатацію наявності ресурсів, а на недопущення завищення вартості майна підприємства, що є критично важливим для внутрішніх і зовнішніх користувачів фінансової звітності.

Таким чином, кожна складова оборотних активів має власні особливості бухгалтерського обліку, оцінки та відображення на рахунках бухгалтерського обліку. Це забезпечує достовірне формування інформації про оборотні активи у фінансовій звітності підприємства.

Основні принципи обліку оборотних активів визначають загальні підходи до їх ідентифікації, оцінювання, контролю та відображення у фінансовій звітності, забезпечуючи достовірність і зіставність облікової інформації. Реалізація цих принципів у бухгалтерському обліку спирається на положення національних стандартів та принципи обачності, нарахування і безперервного функціонування підприємства.

Ефективна організація бухгалтерського обліку оборотних активів має важливе значення для забезпечення контролю за використанням ресурсів підприємства. Від правильності ведення обліку залежить своєчасність прийняття управлінських рішень достовірність фінансової звітності, та можливість оцінки фінансового стану суб'єкта господарювання.

Визначальним принципом є те, що актив вважається оборотним, якщо він передбачений до використання, споживання чи реалізації протягом операційного циклу або протягом 12 місяців після дати балансу. Це дозволяє чітко відокремити

оборотні активи від необоротних і забезпечує правильне формування показників ліквідності та платоспроможності підприємства.

Також не менш важливим є принцип оцінки оборотних активів при надходженні, який передбачає їх відображення за первісною вартістю. Первісна вартість формується як сукупність фактичних витрат підприємства на придбання або виготовлення активів і включає ціну придбання, витрати на транспортування та заготівлю, а також митні платежі. Така оцінка забезпечує реальне відображення вартості ресурсів, залучених до господарського обороту [60].

При здійсненні операцій з оборотними активами важливо забезпечити правильну оцінку запасів при їх вибутті, керуючись особливостями діяльності підприємства та положеннями наказу про облікову політику. Згідно з національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, для визначення собівартості вибуття можуть застосовуватися різні методи, зокрема ідентифікована собівартість окремої одиниці запасів, середньозважена собівартість, метод ФІФО або нормативна собівартість. Найбільш поширеним у практиці є метод середньозваженої собівартості, оскільки він згладжує цінові коливання та забезпечує стабільність облікових показників [60].

З метою дотримання принципу обачності застосовується переоцінка запасів на дату балансу, яка полягає в їх відображенні за меншою з двох величин – первісною (фактичною) собівартістю або чистою вартістю реалізації. У разі зниження ринкової ціни або втрати споживчих властивостей запасів підприємство визнає відповідні витрати, що запобігає завищенню вартості активів у фінансовій звітності та забезпечує її достовірність.

Малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП) у системі обліку оборотних активів відображаються окремо і зараховуються до запасів за умови, що їхній строк корисного використання обмежений одним роком або дорівнює тривалості операційного циклу підприємства. Підприємство має право самостійно визначати перелік таких предметів і порядок їх обліку, що обов'язково фіксується в наказі про облікову політику. Це надає підприємству

певну гнучкість у формуванні облікової системи з урахуванням особливостей діяльності.

Важливим принципом обліку оборотних активів є створення резерву сумнівних боргів, який забезпечує реалістичну оцінку поточної дебіторської заборгованості. Формування такого резерву є обов'язковим і здійснюється шляхом застосування методу коефіцієнта сумнівності або індивідуального аналізу платоспроможності конкретних дебіторів. Виняток становлять аванси видані, за якими резерв не створюється. Наявність резерву сприяє дотриманню принципу обачності та недопущенню завищення активів.

Завершальним і водночас контрольним елементом методики є інвентаризація оборотних активів, яка проводиться з метою перевірки фактичної наявності та стану активів і зіставлення їх з даними бухгалтерського обліку. Законодавством передбачено обов'язкове проведення інвентаризації щонайменше один раз на рік, при цьому інвентаризація запасів є обов'язковою перед складанням річної фінансової звітності. Результати інвентаризації відображаються в обліку шляхом визнання надлишків або нестач, що підсилює контрольну функцію бухгалтерського обліку [41].

1.3. Методичні підходи до аналізу оборотних активів та показники ефективності їх використання

Оборотні активи справді виконують роль «кровоносної системи» підприємства, адже саме вони забезпечують безперервний рух ресурсів через усі стадії операційного циклу – від придбання сировини та матеріалів до отримання грошей від покупців. Сучасний підхід до їх аналізу вже давно перестав обмежуватися простим фіксуванням залишків на рахунках: він розглядає оборотні активи як живу, динамічну систему, що постійно взаємодіє з необоротними активами, структурою джерел фінансування, ринковими умовами, сезонними коливаннями попиту та навіть геополітичними ризиками.

Трирівнева система аналізу, про яку йдеться, є класичною, але водночас дуже практичною основою, яка дозволяє поступово заглиблюватися від загальної картини до конкретних управлінських рішень.

Горизонтальний (або трендовий) аналіз працює як «часова машина» для фінансових даних. Він полягає в тому, щоб послідовно порівнювати показники оборотних активів (і їх окремих статей – запасів, дебіторської заборгованості, грошових коштів тощо) за кілька періодів поспіль – квартал за кварталом, рік за роком. Зазвичай один базовий період приймається за 100 %, а всі наступні виражаються у відсотках до нього. Завдяки цьому аналітик бачить не просто цифри, а чіткі тенденції: чи прискорюється оборотність коштів, чи навпаки – відбувається «заморожування» ресурсів у запасах або в простроченій дебіторській заборгованості, чи зростає потреба в додатковому оборотному капіталі при розширенні діяльності, чи проявляється виражена сезонність. Саме горизонтальний аналіз першим сигналізує про небезпечні уповільнення або надмірне прискорення, яке може призвести до дефіциту ліквідності.

Вертикальний (структурний) аналіз, навпаки, «фотографує» поточний момент і показує, як саме розподілені оборотні активи всередині себе та в загальній сумі балансу. Кожна стаття (грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення, запаси, дебіторська заборгованість) переводиться у відсотки від загальної суми оборотних активів або навіть від валюти балансу. Такий підхід дає змогу побачити пропорції: чи не зависла надто велика частка в малоліквідних запасах, чи не переважає дебіторська заборгованість (що часто є ознакою агресивної комерційної політики або проблем з дисципліною платежів клієнтів), чи достатньо «швидких» грошей для покриття термінових зобов'язань. Саме в рамках вертикального аналізу найчастіше розраховують ключовий індикатор – коефіцієнт мобільності (маневреності) оборотних активів. Він показує, наскільки значна частина всього майна підприємства (або власного капіталу) представлена саме мобільними, оборотними ресурсами. Чим вищий цей коефіцієнт, тим легше підприємству маневрувати коштами в умовах нестабільності, швидко реагувати на зміни кон'юнктури, залучати додаткові ресурси або, навпаки, вивільняти їх

без критичних втрат. Водночас надто високе значення може сигналізувати про надмірну консервативність і недоінвестованість у довгострокові активи [28,48].

Ці два підходи – горизонтальний і вертикальний – доповнюють один одного: перший фіксує динаміку та тренди в часі, другий – пропорції та баланс структури на певну дату. Важливість поєднання різних методів аналізу полягає в можливості отримання комплексної характеристики стану оборотних активів підприємства. Саме системний підхід до аналізу дозволяє своєчасно виявляти негативні тенденції у структурі активів і приймати ефективні управлінські рішення щодо їх оптимізації.

Разом вони створюють об’ємну картину, яка дозволяє перейти до глибшого коефіцієнтного аналізу та прийняття конкретних рішень щодо оптимізації розміру, структури й швидкості обороту активів. У сучасних умовах, коли ринки швидко змінюються, а доступ до дешевих кредитів обмежений, саме така комплексна оцінка допомагає уникнути типових пасток – надлишку «заморожених» запасів, хронічної дебіторської заборгованості чи критичного дефіциту грошових коштів у пікові періоди.

Для узагальнення основних показників ефективності використання оборотних активів підприємства доцільно розглянути дані, наведені у таблиці 1.3.

Три групи показників – оборотність, ліквідність та рентабельність – утворюють єдину, цілісну систему оцінки, де кожна група доповнює й уточнює дві інші. Оборотність показує швидкість руху коштів, ліквідність – їхню доступність у критичний момент, а рентабельність – кінцевий фінансовий результат від цього руху.

У сучасних умовах фінансового менеджменту класичний коефіцієнтний аналіз оборотних активів дедалі частіше доповнюється розширеними методичними прийомами, які дають змогу глибше зрозуміти причини змін і реальну ефективність використання оборотних коштів.

Таблиця 1.3

Комплексна оцінка ефективності використання оборотних активів підприємства

Група показників	Назва показника	Економічна сутність показника	Інтерпретація значень
1. Показники оборотності	Коефіцієнт оборотності запасів	Відображає, скільки разів за звітний період запаси повністю оновлюються	Зростання показника свідчить про ефективне управління запасами; зниження – про їх надлишок або застій
	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Характеризує швидкість погашення боргів покупцями	Вищі значення означають добру платіжну дисципліну клієнтів
	Загальний коефіцієнт оборотності оборотних активів	Показує інтенсивність використання всіх оборотних активів	Зростання свідчить про прискорення обороту коштів
	Тривалість одного обороту (днів)	Визначає середній час повернення коштів, вкладених в оборотні активи	Менша тривалість обороту є позитивною тенденцією
2. Показники ліквідності	Коефіцієнт поточної ліквідності	Відображає здатність підприємства покривати поточні зобов'язання всіма оборотними активами	Оптимальні значення свідчать про фінансову стійкість
	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Оцінює платоспроможність без урахування запасів	Високі значення знижують ризик касових розривів
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Показує частку зобов'язань, яка може бути погашена негайно	Низькі значення допустимі, але надто низькі – ризиковані
3. Показники рентабельності	Рентабельність оборотних активів (ROCA)	Визначає обсяг чистого прибутку на 1 грн оборотних активів	Зростання показника свідчить про підвищення ефективності використання оборотних активів.

Джерело: розроблено автором на основі [51].

Насамперед ідеться про факторний аналіз змін обсягу оборотних активів, який дозволяє не просто зафіксувати їх приріст або скорочення, а розкласти ці зміни на конкретні джерела формування. За його допомогою визначається, якою

мірою зростання оборотних активів було зумовлене отриманим прибутком, збільшенням власних оборотних коштів, залученням довгострокових кредитів чи нарощуванням кредиторської заборгованості. Такий підхід дає можливість оцінити якість фінансування оборотних активів і виявити потенційні ризики надмірної залежності від позикових ресурсів.

Важливе місце в розширеній методиці займає порівняльний аналіз, який передбачає зіставлення показників підприємства із середньогалузевими значеннями, даними основних конкурентів або нормативними орієнтирами.

Отже, наведені показники дозволяють комплексно оцінити ефективність використання оборотних активів підприємства, рівень його ліквідності та швидкість обороту ресурсів. Сукупне застосування цих показників забезпечує більш точну оцінку фінансового стану підприємства та ефективності управління оборотним капіталом.

Саме в цьому контексті оцінюється, чи є структура оборотних активів оптимальною для конкретної галузі, зокрема частка запасів, дебіторської заборгованості та грошових коштів. Порівняльний підхід дозволяє перейти від формальної оцінки до стратегічної інтерпретації результатів і зрозуміти, наскільки ефективність управління оборотними активами відповідає ринковим умовам [57].

Суттєвим інструментом поглиблення аналізу є поєднання ABC–XYZ-аналізу запасів із традиційними коефіцієнтами оборотності. У такому разі увага зосереджується не лише на загальному обсязі запасів, а й на їх внутрішній структурі з погляду вартості та стабільності споживання. Це дозволяє ідентифікувати критично важливі позиції, які формують основну частку вкладених коштів, і водночас виявити малоефективні або надлишкові запаси. У результаті підприємство отримує практичні орієнтири для оптимізації оборотних активів без шкоди для безперервності виробничого процесу.

Окрему роль у сучасному аналізі відіграє динамічний cash-flow підхід, який фокусується на реальному русі грошових коштів, згенерованих оборотними активами. На відміну від статичних показників оборотності та ліквідності, цей

метод дозволяє простежити, чи перетворюється приріст запасів і дебіторської заборгованості на позитивний операційний грошовий потік. Поєднання коефіцієнтного, факторного та cash-flow аналізу забезпечує цілісне бачення ефективності управління оборотними активами та сприяє прийняттю більш обґрунтованих управлінських рішень [56,58].

Аналіз оборотних активів слід розглядати не як формальну аналітичну процедуру, а як інструмент формування дієвого механізму управління фінансовими потоками підприємства. Його кінцева мета полягає у створенні такого алгоритму управління оборотним капіталом, який забезпечує фінансову гнучкість і безперервність операційної діяльності. У практичному вимірі це означає підтримку мінімально достатнього залишку грошових коштів для щоденних розрахунків, водночас із формуванням резервів вільних коштів, здатних покрити непередбачені витрати або тимчасові касові розриви. Важливим елементом цього алгоритму є синхронізація надходжень і виплат, що дозволяє уникати дефіциту ліквідності без залучення дорогого короткострокового фінансування, а також оперативна трансформація тимчасово вільних коштів у високоліквідні фінансові інструменти з мінімальним ризиком [2].

Правильно проведений аналіз оборотних активів створює інформаційну базу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Він дає змогу своєчасно виявляти «заморожені» фінансові ресурси, зосереджені в надлишкових запасах або простроченій дебіторській заборгованості, які фактично не беруть участі у створенні вартості. На цій основі підприємство може оптимізувати структуру фінансування, зменшуючи залежність від дорогих кредитних ресурсів і підвищуючи роль власних оборотних коштів. Крім того, результати аналізу дозволяють більш точно прогнозувати потребу в оборотному капіталі в умовах розширення діяльності або зростання обсягів продажів, що є критично важливим для стратегічного планування. У підсумку такий підхід підвищує прозорість фінансового управління та слугує вагомим аргументом при обґрунтуванні інвестиційних і кредитних рішень перед власниками бізнесу та фінансовими установами.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ОБОТНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства та фінансові результати його діяльності

Об'єктом дослідження та аналізу господарської діяльності є ФОП «Тютюник Сергій Іванович» (далі – ФГ «Тютюник»). Засновником ФГ «Тютюник» є Тютюник Сергій Іванович, який здійснює діяльність у сфері сільського господарства.

Він спеціалізується на сільськогосподарській діяльності, зокрема на вирощуванні зернових та олійних культур, таких як пшениця, ячмінь, кукурудза, соняшник, соя та ріпак. Цей напрям діяльності становить основну частину його господарської активності та забезпечує головний дохід господарства .

Крім основного виду діяльності, ФГ «Тютюник» здійснює додаткові види діяльності, це дозволяє ефективно організовувати виробничий процес та оптимізувати витрати. Господарство здійснює механічне оброблення металевих виробів, що дозволяє виготовляти та ремонтувати деталі для сільськогосподарської техніки, а також проводить технічне обслуговування та ремонт автотранспортних засобів.

ФГ «Тютюник» здійснює торгівлю запасними частинами та товарами широкого вжитку, це включає як спеціалізовані товари для аграрного сектору, так і продукцію для місцевого населення.

Додатково господарство організовує вантажні перевезення, що забезпечує логістичну підтримку виробництва та реалізації продукції. Завдяки такій організації діяльність господарства охоплює повний виробничий цикл– від вирощування сільськогосподарської продукції до обслуговування техніки, торгівлі та доставки. Така структура діяльності дозволяє господарству зменшувати залежність від зовнішніх постачальників і послуг, оптимізувати витрати та диверсифікувати джерела доходу. Водночас діяльність господарства

залишається залежною від погодних умов, сезонних коливань, та змін ринкових цін на зерно та олійні культури, що вимагає ефективного планування оборотних коштів для закупівлі насіння, добрив і пального.

Майно ФГ «Тютюник» включає, оборотні активи, основні засоби та інші матеріальні цінності, що використовуються у процесі господарської діяльності та відображаються у фінансовій звітності господарства. Джерелами формування майна господарства є власні внески засновника, прибуток від господарської діяльності, а також інші надходження, що не суперечать чинному законодавству України:

- грошові та матеріальні внески засновника (власника);
- прибуток, отриманий від реалізації товарів, робіт, послуг та іншої підприємницької діяльності;
- безоплатні надходження, благодійні внески та пожертви від підприємств, організацій, громадян;
- інші джерела, що не суперечать нормам чинного законодавства України.

ФГ «Тютюник» використовує у своїй діяльності майно, необхідне для здійснення виробничого процесу, вирощування та реалізації сільськогосподарської продукції.

Управлінська діяльність у ФГ «Тютюник» охоплює виробничо-технічну та організаційну складову.

Організаційна структура ФГ «Тютюник» представлена трирівневою системою управління, яку наведено на рис. 2.1.

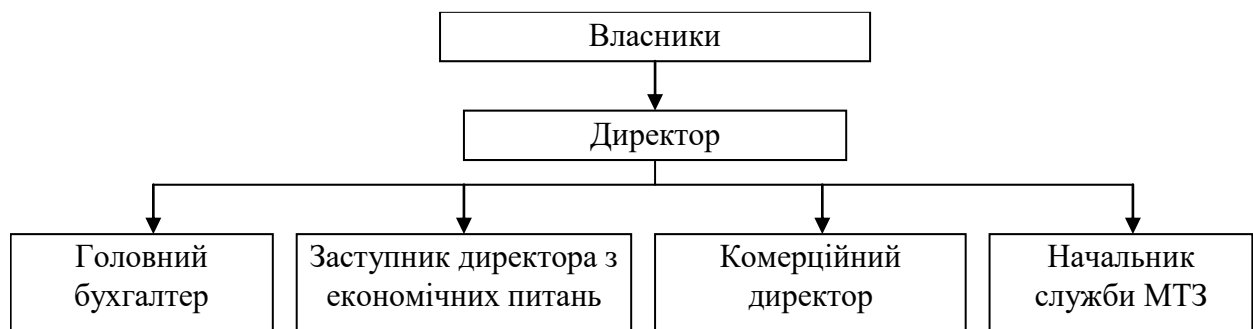

Рис. 2.1. Організаційна структура управління ФГ «Тютюник»

Джерело: складено автором на основі даних підприємства.

Керівництво діяльністю ФГ «Тютюник» здійснює засновник господарства, який приймає основні управлінські рішення та координує виробничу діяльність підприємства. Директор господарства забезпечує організацію поточної діяльності, яка контролює виробничі процеси та відповідає за ефективність використання ресурсів підприємства.

Управлінська структура господарства спрямована на забезпечення ефективної координації роботи працівників та оперативного прийняття управлінських рішень.

Керівник господарства забезпечує контроль за фінансово-господарською діяльністю ФГ «Тютюник» та відповідає за організацію ефективного використання майна та ресурсів. Директор господарства представляє інтереси ФГ «Тютюник» у взаємовідносинах з іншими суб'єктами господарювання, організовує укладання договорів та забезпечує виконання поточної господарської діяльності. До основних функцій керівника належать координація роботи працівників, організація виробничої діяльності, управління ресурсами ФГ «Тютюник» та контроль за виконанням поставлених завдань. Організаційну структуру управління ФГ «Тютюник» наведено на рис. 2.2.

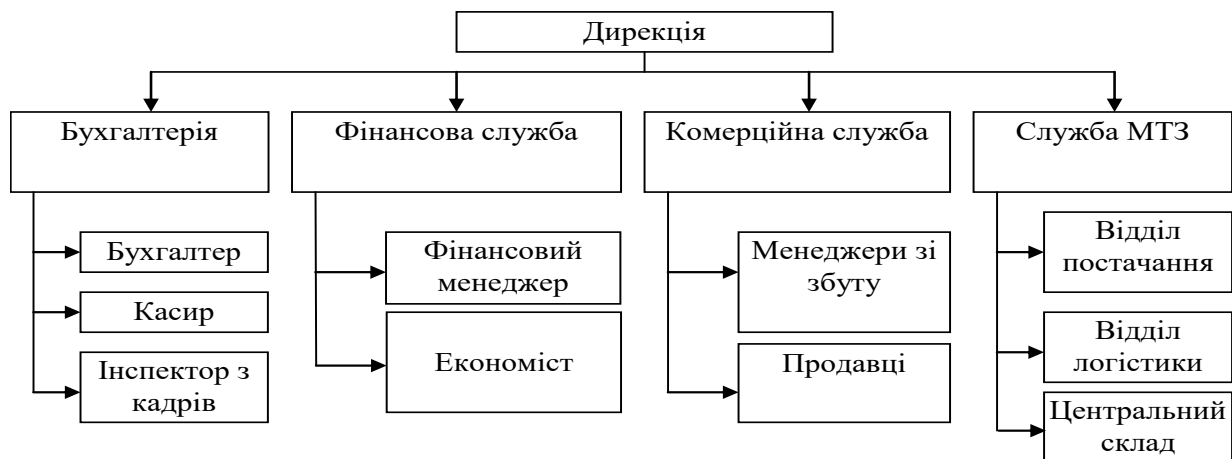

Рис. 2.2. Організаційна структура ФГ «Тютюник»

Джерело: складено автором на основі даних підприємства.

Організаційна структура, наведена на рис. 2.2, є одним із найбільш поширених типів ієрархічних моделей управління підприємством. Для неї характерна наявність горизонтальних і вертикальних взаємозв'язків між окремими ланками управління та чітким розподілом функціональних обов'язків.

У межах даної структури управлінський персонал поділяється на лінійних і функціональних керівників. Основу організаційної структури становить система вертикального управління та спеціалізація управлінської діяльності за окремими напрямками, зокрема виробничим, економічним, логістичним і фінансовим.

Таким чином, організаційна структура ФГ «Тютюник» забезпечує координацію діяльності підприємства, розподіл управлінських функцій а також ефективне управління виробничими процесами.

Керівнику ФГ «Тютюник» безпосередньо підпорядковуються працівники та відповідальні особи за окремими напрямками діяльності, зокрема виробничим, фінансовим, логістичним та організаційним.

Загальне керівництво господарством передбачає координацію діяльності всіх структурних підрозділів, тоді як відповідальні особи за окремими напрямками забезпечують організаційну, технічну та консультативну підтримку у межах своїх функціональних обов'язків.

Взаємовідносини між керівництвом ФГ «Тютюник» та працівниками регулюються відповідно до чинного законодавства України та внутрішніх нормативних документів господарства.

У межах діяльності господарства значна увага приділяється організації праці, оплаті праці, дотриманню вимог охорони праці та створенню належних умов для ефективної роботи працівників. Система матеріального стимулювання формується з урахуванням результатів діяльності підприємства та чинних норм трудового законодавства.

Оплата праці працівників здійснюється відповідно до укладених трудових договорів та встановлених законодавством вимог. Господарство самостійно визначає форми й системи оплати праці, а також порядок матеріального заохочення працівників.

Ефективність діяльності ФГ «Тютюник» значною мірою залежить від стану виробничо-технічної бази підприємства та рівня ефективності використання основних засобів. Від забезпеченості господарства необхідними

ресурсами та результативності їх використання залежать обсяги виробництва продукції, рівень витрат, фінансові результати діяльності та загальний фінансовий стан підприємства.

Аналіз стану та ефективності використання основних засобів ФГ «Тютюник» наведено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Аналіз стану та ефективності використання основних засобів ФГ
«Тютюник»**

Показники	Роки			2025 р. до 2023 р.	
	2023 р.	2024 р.	2025 р.	+, –	%
Первісна вартість основних засобів, тис.грн.	6569,90	8250,00	8503,80	1933,90	29,44
Залишкова вартість основних засобів, тис.грн.	1669,70	2951,10	2472,00	802,30	48,05
Вартість зносу основних засобів, тис.грн.	4900	5299	6032	1131,60	23,09
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,75	0,64	0,71	-0,04	-4,90
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,25	0,36	0,29	0,04	14,38
Коефіцієнт фондомісткості	0,10	0,20	0,12	0,03	29,53
Коефіцієнт фондovіддачі	10,43	5,13	8,05	-2,38	-22,80
Коефіцієнт фондоозброєності праці	69,57	134,14	123,60	54,03	77,66

Джерело: складено за даними підприємства

Дані таблиці 2.1 свідчать про зростання вартості основних засобів ФГ «Тютюник» упродовж 2023–2025 років. Первісна вартість основних засобів у 2025 році зросла на 1933,9 тис. грн порівняно з 2023 роком та становила 8503,8 тис. грн.

Позитивною тенденцією є зростання залишкової вартості основних засобів і зниження коефіцієнта зносу, що свідчить про часткове оновлення матеріально-технічної бази підприємства.

Водночас спостерігається зниження показника фондovіддачі та збільшення фондомісткості, що вказує на недостатньо ефективне використання основних засобів у господарській діяльності.

Важливе значення у діяльності ФГ «Тютюник» мають матеріальні ресурси, які забезпечують безперервність виробничого процесу та формують основу виробничих витрат підприємства.

До матеріальних ресурсів господарства належать сировина, паливо, основні та допоміжні матеріали, запасні частини, комплектуючі вироби та інші виробничі запаси.

На ефективність використання матеріальних ресурсів впливають технічні, технологічні організаційні та економічні чинники, які визначають рівень витрат і результативність виробничої діяльності ФГ «Тютюник».

Комплексний аналіз стану та ефективності використання матеріальних ресурсів ФГ «Тютюник» наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

**Аналіз стану та ефективності використання матеріальних ресурсів
підприємства ФГ «Тютюник»**

Показники	Роки			2025 р. до 2023 р.	
	2023 р.	2024 р.	2025 р.	+, –	%
Вартість матеріальних оборотних активів (запасів), тис. грн.	753,5	1031,1	1847,2	1093,70	145,15
Коефіцієнт забезпечення запасів власним капіталом	6,44	5,35	4,68	-1,76	-27,33
Коефіцієнт оборотності запасів	26,61	16,96	13,83	-12,78	-48,03
Тривалість обороту запасів, дні	13,72	21,53	26,38	12,66	92,27

Джерело: складено за даними підприємства

Дані табл. 2.2 свідчать про суттєве зростання обсягу матеріальних оборотних активів ФГ «Тютюник» упродовж 2023–2025 рр. Вартість запасів у 2025 році становила 1847,2 тис. грн, що на 1093,7 тис. грн, або на 145,15 %, більше порівняно з 2023 роком.

Водночас спостерігається зниження коефіцієнта забезпечення запасів власним капіталом з 6,44 до 4,68, що свідчить про поступове зростання залежності підприємства від залучених джерел фінансування оборотних активів. Крім того, коефіцієнт оборотності запасів скоротився з 26,61 до 13,83 оборотів, а тривалість одного обороту збільшилася до 26,38 днів. Така тенденція вказує на

уповільнення обігу матеріальних ресурсів та певне зниження ефективності їх використання.

Для більш повної характеристики фінансового стану та ресурсного потенціалу ФГ «Тютюник» доцільно провести аналіз показників майнового стану підприємства, результати якого наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Аналіз показників майнового стану ФГ «Тютюник»

Показники	Роки			2025 р. до 2023 р.
	2023 р.	2024 р.	2025 р.	
Загальна вартість активів (майна), тис.грн.	7624,8	9132,4	12378,8	4754,0
Вартість необоротних активів, тис. грн.	1669,7	2951,1	2472,0	802,3
Вартість оборотних активів, тис. грн.	5955,1	6181,3	9906,8	3951,7
Вартість матеріальних оборотних активів (запасів), тис. грн.	753,5	1031,1	1847,2	1093,7
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	3144,5	3105,6	4037,8	893,3
Грошові кошти, тис. грн.	2018,5	2009,4	3960,4	1941,9
Зареєстрований капітал, тис. грн.	674,8	674,8	674,8	0,0
Власний капітал, тис. грн.	6232,8	8144,1	10749,7	4516,9
Залучений капітал, тис. грн.	1392,0	988,3	1629,1	237,1
Довгострокові зобов'язання та забезпечення, тис. грн.	286,5	322,5	359,5	73,0
Поточні зобов'язання, тис. грн.	1105,5	665,8	1269,6	164,1
Робочий (чистий оборотний) капітал, тис. грн.	4849,6	5515,5	8637,2	3787,6
Коефіцієнт постійності активів	0,22	0,32	0,20	-0,02
Коефіцієнт мобільності активів	0,78	0,68	0,80	0,02
Коефіцієнт співвідношення:				0,00
необоротних і оборотних активів	0,28	0,48	0,25	-0,03
оборотних і необоротних активів	3,57	2,09	4,01	0,44
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,75	0,64	0,71	-0,04

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Дані табл. 2.3 свідчать про позитивну динаміку майнового стану ФГ «Тютюник» упродовж 2023–2025 рр. Загальна вартість активів підприємства у 2025 році зросла до 12378,8 тис. Грн, що на 4754,0 тис. Грн більше порівняно з 2023 роком. Основну частку в структурі майна становлять оборотні активи, обсяг яких досяг 9906,8 тис. Грн, що характеризує підприємство як достатньо мобільне та орієнтоване на активну операційну діяльність.

Значне зростання дебіторської заборгованості та запасів свідчить про розширення господарської діяльності підприємства, однак водночас потребує

посилення контролю за ефективністю використання оборотних ресурсів. Високий обсяг грошових коштів у 2025 році забезпечує належний рівень ліквідності та фінансової гнучкості господарства.

У структурі джерел фінансування переважає власний капітал, розмір якого у 2025 році становив 10749,7 тис. Грн, що свідчить про достатній рівень фінансової стійкості та незалежності від зовнішніх позикових ресурсів. Показники мобільності активів і співвідношення оборотних та необоротних активів характеризують раціональну структуру майна підприємства. ФГ «Тютюник» має стабільний майновий стан, достатній рівень фінансової стійкості та потенціал для подальшого розвитку господарської діяльності.

Для оцінки здатності підприємства своєчасно виконувати поточні зобов'язання та підтримувати належний рівень платоспроможності доцільно провести аналіз показників ліквідності підприємства, результати якого наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз ліквідності підприємства ФГ «Тютюник»

Показники	Роки			2025 р. до 2023 р.
	2023 р.	2024 р.	2025 р.	
Загальний коефіцієнт покриття (платоспроможності)	5,39	9,28	7,80	2,42
Коефіцієнт швидкої ліквідності	4,71	7,74	6,35	1,64
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,83	3,02	3,12	1,29
Чистий оборотний капітал, тис.грн.	4850	5516	8637	3788
Частка оборотних активів в загальній сумі активів	0,78	0,68	0,80	0,02

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Результати аналізу, наведені у табл. 2.4, свідчать про достатній рівень ліквідності та платоспроможності ФГ «Тютюник» упродовж 2023–2025 рр. Загальний коефіцієнт покриття у 2025 році становив 7,80, що перевищує показник 2023 року на 2,42 пункти та характеризує здатність підприємства своєчасно виконувати поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів.

Позитивною тенденцією є також зростання коефіцієнта швидкої ліквідності до 6,35, що підтверджує достатній рівень найбільш ліквідних активів для погашення короткострокових зобов'язань без необхідності реалізації виробничих запасів. Коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2024 році становив 3,12, що свідчить про наявність у підприємства значного обсягу грошових коштів і високу миттєву платоспроможність.

Чистий оборотний капітал підприємства зріс до 8637 тис. грн, що вказує на зміцнення фінансової стійкості та розширення можливостей для забезпечення безперервної господарської діяльності. Висока частка оборотних активів у структурі майна підприємства забезпечує достатню мобільність фінансових ресурсів та гнучкість у процесі управління оборотним капіталом.

Отже, проведений аналіз ліквідності підтверджує, що ФГ «Тютюник» має стабільний фінансовий стан і достатній рівень платоспроможності для здійснення поточної діяльності.

Для більш детальної оцінки фінансового стану підприємства доцільно провести аналіз показників фінансової стійкості, результати якого наведено у табл. 2.5.

Результати аналізу, наведені у табл. 2.5, свідчать про достатньо високий рівень фінансової стійкості ФГ «Тютюник» упродовж досліджуваного періоду. Коефіцієнт фінансової незалежності у 2025 році становив 0,87, що характеризує переважання власного капіталу у структурі джерел фінансування та невисоку залежність підприємства від зовнішніх позикових ресурсів.

Разом із цим спостерігається зниження коефіцієнта забезпечення запасів власним капіталом до 4,68, що свідчить про необхідність більш ефективного контролю за формуванням і використанням матеріальних ресурсів.

Таблиця 2.5

Аналіз фінансової стійкості підприємства ФГ «Тютюник»

Показники	Роки	
-----------	------	--

	2023 р.	2024 р.	2025 р.	2025 р. до 2023 р.
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії, концентрації власного капіталу)	0,82	0,89	0,87	0,05
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,18	0,11	0,13	-0,05
Коефіцієнт фінансової залежності	1,22	1,12	1,15	-0,07
Коефіцієнт фінансової стійкості (забезпечення загальної заборгованості власним капіталом)	4,48	8,24	6,60	2,12
Коефіцієнт фінансового левериджу (фінансового ризику)	0,22	0,12	0,15	-0,07
Коефіцієнт забезпечення запасів власним капіталом	6,44	5,35	4,68	-1,76
Коефіцієнт маневреності оборотних активів	0,81	0,89	0,87	0,06
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,78	0,68	0,80	0,03
Коефіцієнт маневреності позикового капіталу	3,48	5,58	5,30	1,82

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Показники маневреності оборотного та власного капіталу демонструють достатній рівень гнучкості у використанні фінансових ресурсів для забезпечення поточних потреб господарської діяльності.

Отже, проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що ФГ «Тютюник» характеризується стабільним фінансовим станом, достатнім рівнем автономії та ефективною структурою капіталу, що створює передумови для подальшого розвитку господарської діяльності.

Для оцінки результативності господарської діяльності підприємства доцільно провести аналіз показників рентабельності та ефективності функціонування підприємства, результати якого наведено у табл. 2.6.

Показник валової рентабельності характеризує ефективність виробничої діяльності підприємства та відображає рівень прибутковості виробничих витрат. У 2025 році валова рентабельність підприємства зросла до 34,63 %, що на 19,70 пунктів більше порівняно з 2023 роком.

Таблиця 2.6

Аналіз рівня рентабельності та ефективності господарської діяльності ФГ «Тютюник»

Показники	Роки			2025 р. до 2023 р.
	2023 р.	2024 р.	2025 р.	
Валова рентабельність виробничих витрат	14,93	24,03	34,63	19,70
Коефіцієнт окупності виробничих витрат	6,70	4,16	2,89	-3,81
Рентабельність операційної діяльності	14,93	24,03	34,63	19,70
Рентабельність господарської діяльності	9,55	19,11	23,29	13,74
Рентабельність підприємства	7,83	15,67	19,10	11,27
Чиста рентабельність виручки від реалізації продукції	6,81	12,63	14,19	7,37
Рентабельність активів	17,85	22,82	26,26	8,41
Коефіцієнт покриття виробничих витрат	0,87	0,81	0,74	-0,13
Коефіцієнт покриття витрат операційної діяльності	0,87	0,81	0,74	-0,13
Коефіцієнт покриття активів	0,38	0,55	0,54	0,16
Загальна економічна рентабельність	21,77	27,83	32,02	10,25
Рентабельність реалізації продукції	14,93	24,03	34,63	19,70

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Позитивна динаміка також спостерігалася за показниками операційної та господарської рентабельності, що свідчить про ефективне використання ресурсів підприємства.

Отже, результати аналізу свідчать про зростання ефективності діяльності підприємства та достатній рівень його прибутковості у досліджуваному періоді.

2.2. Первинний, аналітичний і синтетичний облік оборотних активів на підприємстві

Однією з основних складових оборотних коштів на досліджуваному підприємстві є виробничі запаси, які забезпечують безперервність виробничого процесу. До цієї категорії належать сировина, матеріали, напівфабрикати, комплектуючі вироби та інші елементи, що безпосередньо залучаються у виробництві.

1. Згідно з НП(С)БО 9, запаси являють собою активи, що призначені для продажу в межах звичайної діяльності, знаходяться у процесі виробництва готової продукції, застосовуються під час надання послуг чи виконання робіт, а також використовуються для забезпечення управлінських потреб підприємства. Вони включають як матеріали для виробництва, так і ресурси, які підтримують адміністративне та виробниче функціонування [43].

Одиницею обліку запасів є конкретна назва або однорідна група, що передбачає поділ запасів на підгрупи, а всередині них – на види, сорти, марки та інші характеристики для більш детальної класифікації. Відповідно до облікової політики ФГ «Тютюник», запаси ведуться за собівартістю, яка включає витрати на придбання та доставку. Відпуск матеріалів у виробництво здійснюється за ідентифікованою собівартістю конкретних одиниць, тоді як вартість незавершеного виробництва формується з урахуванням прямих і загальновиробничих витрат. Готова продукція відображається у бухгалтерії за фактичною виробничою собівартістю, що забезпечує точність обліку та контроль за ефективністю використання ресурсів [43,29].

Належна організація документального оформлення операцій із виробничими запасами забезпечує достовірність їх оцінки та правильне відображення у бухгалтерському обліку і фінансовій звітності.

Головний бухгалтер ФГ «Тютюник» визначає оптимальний перелік документів, які слід використовувати, враховуючи масштаби діяльності та специфіку галузі. Основні первинні документи, які використовуються для обліку надходження та використання запасів у ФГ «Тютюник», наведено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Первинні документи з обліку операцій із запасами ФГ «Тютюник»

Форма документу	Назва документу	Призначення документу
-----------------	-----------------	-----------------------

М-1	Журнал обліку вантажів, що надійшли	Реєстрація транспортних документів та оприбуткування вантажів на склад підприємства.
М-2	Довіреність	Підтверджує право конкретної посадової особи виступати довіреною особою при отриманні запасів.
М-2а	Акт списання бланків довіреностей	Списання використаних бланків довіреностей.
М-26	Довіреність (бланк суворого обліку)	Підтверджує право конкретної посадової особи отримувати запаси від імені підприємства.
М-3	Журнал реєстрації довіреностей	Реєстрація виданих довіреностей та підписів про їх отримання.
М-4	Прибутковий ордер	Використовується для оприбуткування запасів на складі при надходженні без розбіжностей з документами постачальника.
М-7	Акт про приймання матеріалів	Використовується, якщо надходження запасів має розбіжності з документами постачальника або надійшло без документів, для оформлення претензії.
М-8, М-9, М-28, М-28а	Лімітно-забірна картка	Контроль відпуску матеріалів у виробництво та дотримання встановлених лімітів.
М-10	Акт-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів	Використовується для разового відпуску запасів на виробничі та господарські потреби.

Джерело: сформовано автором на основі [29].

Отже, використання первинних документів у ФГ «Тютюник» забезпечує контроль за рухом виробничих запасів, своєчасне відображення господарських операцій та підвищує достовірність бухгалтерського обліку.

Документування дебіторської заборгованості на ФГ «Тютюник» забезпечує системний контроль за розрахунками з різними категоріями контрагентів, від вітчизняних і закордонних покупців до підзвітних осіб та членів кредитних спілок. Використання відповідних первинних документів гарантує точність обліку, дозволяє відстежувати надходження та списання сум, а також мінімізує ризики фінансових втрат і помилок у бухгалтерській звітності.

Для забезпечення контролю за рухом грошових коштів на підприємстві використовуються відповідні первинні касові документи. Основні документи з обліку касових операцій у ФГ «Тютюник» наведено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Документи, що фіксують рух готівки в касі ФГ «Тютюник»

Форма документу	Первинні документи	Призначення документу
КО-1	Прибутковий касовий ордер	Оформлення надходження готівки в касу підприємства.
КО-2	Видатковий касовий ордер	Оформлення видачі готівки з каси підприємства.
КО-3, КО-3а	Журнал реєстрації прибуткових та видаткових касових документів	Реєстрація всіх касових операцій у бухгалтерській службі для контролю за рухом готівки.
КО-4	Касова книга	Відображення обліку готівкових операцій касиром у розрізі дат та видів операцій.
КО-5	Книга обліку прийнятих та виданих касиром грошей	Відображення надходжень та видатків готівки в касі для контролю та звірки з бухгалтерією.

Джерело: сформовано автором на основі [25].

Касові операції у ФГ «Тютюник» оформлюються відповідними первинними документами, що забезпечує контроль за надходженням і видачею грошових коштів та достовірність облікових даних.

Для обліку коштів, що перебувають у дорозі, застосовують супровідні документи, які підтверджують передачу готівки до банку через інкасатора, приймання грошових сум поштовими відділеннями або оформлення банківських касових ордерів. Крім того, отримані повідомлення (авізо) з датою, номером платіжного доручення, сумою та назвою банку чи поштового відділення, яке прийняло перерахування, також використовуються як підстава для обліку коштів у дорозі [25].

Касир повинен забезпечувати правильне та своєчасне оформлення касових документів відповідно до вимог чинного законодавства. Документи мають заповнюватися без виправлень і помилок.

Отримавши чекову книжку, касир підписується на заяві, підтверджуючи своє право користуватися виданими чеками. Для одержання коштів головний бухгалтер оформлює вручну чек, який касир передає до банку. Отримані гроші

прибутковуюються прибутковим касовим ордером із зазначенням, що підставою для надходження став чек.

У разі видання працівникам коштів під звіт для вирішення виробничих або господарських потреб, вони зобов'язані подати в бухгалтерію звіт про використання коштів. Якщо частина коштів не використана, вони повертаються до каси одночасно зі звітом, не пізніше наступного робочого дня. У разі видачі коштів на відрядження, працівник подає звіт про витрати та залишки протягом трьох робочих днів після повернення.

На ФГ «Тютюник» синтетичний облік наявності та руху виробничих запасів ведеться на рахунку 20 «Виробничі запаси» з використанням наступних субрахунків:

1. 201 «Сировина та матеріали».
2. 202 «Покупні напівфабрикати та комплектуючі вироби».
3. 203 «Паливо».
4. 204 «Тара та тарні матеріали».
5. 205 «Будівельні матеріали».
6. 207 «Запасні частини».
7. 209 «Інші матеріали».

Більшість виробничих запасів ФГ «Тютюник» закуповує у постачальників на підставі укладених договорів.

Основні бухгалтерські проведення з обліку надходження виробничих запасів у ФГ «Тютюник» наведено в табл. 2.9.

Експедитор підприємства приймає виробничі запаси від постачальників або на транспортних вузлах, таких як залізничні станції та аеропорти, на підставі довіреності, виданої підприємством. Отримані матеріали враховуються в обліку у відповідних одиницях виміру – вагових або об'ємних. У разі, коли надходження здійснюється в одних одиницях, а використання матеріалів – в інших, облік ведеться одночасно за двома одиницями виміру.

Таблиця 2.9

Бухгалтерський облік надходження виробничих запасів

Зміст операції	Дебет рахунка	Кредит рахунка
Оприбуткування матеріалів від постачальників за покупними цінами	20	631
Оприбуткування матеріалів від постачальників на суму податкового кредиту ПДВ	641	631
Оплата постачальнику за матеріали з урахуванням ПДВ	631	311
Придбання матеріалів при попередній оплаті: на вартість запасів за покупними цінами	631	311
Придбання матеріалів при попередній оплаті: на суму сплаченого ПДВ	641	311
Придбання матеріалів при попередній оплаті: на суму податкового кредиту ПДВ	631	644
Оприбуткування попередньо оплачених матеріалів за покупною вартістю	20	631
Оприбуткування попередньо оплачених матеріалів на суму податкового кредиту ПДВ	644	631
Витрати на транспортування та навантажувально-розвантажувальні роботи сторонніх організацій	20	631, 685
Безоплатно отримані матеріали (за вартістю постачальника)	20	719
Напівфабрикати власного виробництва	20	23

Джерело: сформовано автором на основі [25].

Списання матеріалів, використаних у виробничому процесі, здійснюється на підставі Відомості розподілу витрат матеріалів і палива за рахунками та статтями витрат. Цей документ формується на основі видаткових первинних документів – вимог, лімітно-забірних карток, актів тощо – і містить інформацію про те, на який синтетичний рахунок, субрахунок, замовлення чи статтю витрат слід віднести вартість використаних запасів.

Типові бухгалтерські проведення з обліку використання виробничих запасів у ФГ «Тютюник» наведені в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Бухгалтерський облік витрачання виробничих запасів

Зміст господарських операцій	Дебет рахунка	Кредит рахунка
Відображення витрат матеріалів для потреб виробництва.	23	20
Списання матеріалів, використаних на загальновиробничі цілі.	91	20

Списання матеріалів, спрямованих на загальногосподарські потреби.	92	20
Списання витрат матеріалів на капітальне будівництво.	15	20
Реалізація надлишкових невикористаних виробничих запасів: сума, що підлягає оплаті покупцями за цінами продажу.	361	712
Продаж надлишкових запасів: нарахування податкового зобов'язання з ПДВ.	712	641
Списання витрат матеріалів на капітальне будівництво.	943	20
Продаж надлишкових запасів: списання фактичної собівартості реалізованих матеріальних цінностей.	311	361

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Отже, організація обліку виробничих запасів у ФГ «Тютюник» забезпечує контроль за їх надходженням, використанням та відображенням у бухгалтерському обліку, що сприяє ефективному управлінню матеріальними ресурсами підприємства.

Чиста вартість реалізації запасів визначається як очікувана ціна їх продажу за мінусом витрат, пов'язаних із підготовкою та реалізацією продукції.

Оцінка запасів за чистою вартістю реалізації проводиться у разі зниження їх ринкової вартості, втрати якості або часткового знецінення. Якщо первісна вартість перевищує очікувану вартість реалізації, різниця відноситься до витрат звітного періоду.

Уцінка товарно-матеріальних цінностей здійснюється на підставі результатів інвентаризації або за розпорядженням керівництва на початку місяця. Розмір уцінки визначає спеціальна комісія, враховуючи ступінь зниження споживчих властивостей, ринкову кон'юнктуру та можливість реалізації товарів. Товари, які раніше були уцінені, але ще не продані, можуть підлягати повторній уцінці до поточної ринкової вартості. Для технічно складних виробів, що мають паспорти, уцінка проводиться лише за наявності відповідного документа, при цьому товари повинні залишатися справними та придатними для експлуатації.

Інформація про уцінені запаси оформлюється в описі-акті уцінки залежаних або надлишкових товарів і продукції.

Дооцінка запасів проводиться у разі:

- зміни цін постачальників;
- наявності документального підтвердження нової ціни;
- зміни курсу національної валюти по імпортних запасах, з урахуванням попиту та пропозицій, але не вище митної вартості.

Облік малоцінних та швидкозношуваних предметів (МШП) ведеться окремо за видами та однорідними групами., їх первісна вартість включає:

1. Плату постачальнику за договірною ціною;
2. Ввізне мито та непрямі податки, що не відшкодовуються;
3. Транспортно-заготівельні витрати, включно зі страхуванням;
4. Інші витрати, пов'язані з придбанням та приведенням МШП у стан придатний для використання [43,53].

Готова продукція підприємства обліковується за виробничою собівартістю відповідно до встановлених технічних і якісних вимог. Аналітичний облік готової продукції ведеться за її видами, місцями зберігання та відповідальними особами, що дає можливість контролювати рух і залишки продукції на ФГ «Тютюник».

На складі дані фіксуються в регістрах, картках, сальдових та оборотних відомостях або у Книзі складського обліку. До готової продукції відносяться вироби, обробка яких завершена, проведено випробування, приймання та комплектація відповідно до договорів із замовниками, і які відповідають технічним умовам та стандартам. У обліку підприємства продукція зараховується на баланс за первісною собівартістю.

Готова продукція надходить на підприємство:

1. Від підрозділів основного та допоміжного виробництва;
2. Від постачальників у разі закупівлі товарів для перепродажу;
3. У результаті інвентаризації – надлишки або виявлені залишки.

Зменшення обсягів готової продукції відбувається:

1. При переведенні у виробничі запаси;

2. Під час реалізації юридичним або фізичним особам;
3. У разі виявлення нестач при інвентаризації.

При надходженні продукції на склад оформляється «Прибутковий ордер» у двох примірниках: один залишається у комірника, другий – у представника виробничого підрозділу. Для товарів, придбаних для перепродажу, використовуються документи «Товарно-транспортна накладна», «Прибутковий ордер» та «Рахунок-фактура».

Синтетичний облік готової продукції на підприємстві ведеться на активному рахунку 26 за фактичною собівартістю. Оприбуткування відображається дебетом рахунку 26 і кредитом рахунку 23 «Виробництво», при цьому виконані роботи списуються з кредиту рахунку 23 на дебет рахунку 903.

ФГ «Тютюник» може здійснювати уцінку готової продукції у разі, якщо вона не була реалізована протягом трьох місяців або частково втратила первинні якісні характеристики, при цьому зберігаючи товарний вигляд і придатність до використання. Документальне оформлення уцінки здійснюється через опис-акт, а в бухгалтерському обліку вона відображається проводкою: дебет 946 «Втрати від знецінення запасів» та кредит 26 «Готова продукція». Коригування вартості продукції (дооцінка) проводиться на підставі інвентаризації та змін ринкових цін, забезпечуючи достовірність облікових даних.

Дебіторська заборгованість обліковується на основі укладених господарських договорів та первинних документів, що підтверджують здійснені операції, таких як накладні, акти виконаних робіт, рахунки-фактури тощо. Для ефективного контролю заборгованості організовується аналітичний облік, який дозволяє відстежувати наявність, строки погашення та стан заборгованості за окремими контрагентами, видами розрахунків і структурними підрозділами підприємства.

На підприємстві ФГ «Тютюник» облік розрахунків з дебіторами ведеться через спеціальний реєстр, у якому фіксується повна інформація щодо заборгованості: назва контрагента, дата та документ, що засвідчує виникнення зобов'язання, сума заборгованості, а також дата та документ, що підтверджує її

погашення. Основні бухгалтерські проведення з обліку надходження, реалізації та переоцінки готової продукції наведено в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Бухгалтерський облік надходження, реалізації та переоцінки готової продукції

Зміст господарських операцій	Дебет рахунка	Кредит рахунка
Оприбуткування готової продукції, випущеної з виробництва, за фактичною виробничою собівартістю.	26	23
Відвантаження готової продукції покупцям.	361	701
Транспортні витрати та страхування вантажу при відвантаженні готової продукції:	361	311
здійснені за рахунок покупця та підлягають відшкодуванню окремою платою;	93	311
здійснені за рахунок підприємства-постачальника.	701	641
Відображення податкового зобов'язання з ПДВ.	901	26
Списання готової продукції, реалізованої покупцям, за фактичною виробничою собівартістю.	311	361
Отримані кошти від покупців та замовників за реалізовану продукцію за відпускними цінами.	311	361
за відшкодування транспортних послуг окремо;	311	361
за відшкодування вартості тари.	26	423
Відображення змін у вартості готової продукції в обліку:	946	26

Джерело: сформовано автором на основі [29].

Дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги відображається за реальною вартістю, тобто за ціною реалізації продукції чи послуг. Для оцінки ризику неповернення та формування резерву сумнівних боргів проводиться аналіз платоспроможності контрагентів.

До складу дебіторської заборгованості включаються кошти, що очікуються від реалізації товарів і продукції у кредит, а також за надані підприємством послуги. Для ведення розрахунків із підзвітними особами застосовується субрахунок 372 рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами». Дебетовий чи кредитовий характер сальдо субрахунку визначається напрямком руху коштів. Інформація про розрахунки з підзвітними особами узагальнюється та реєструється у журнально-ордерній формі обліку, що дозволяє здійснювати контроль і систематизацію.

Рахунок 36 використовується для обліку розрахунків із покупцями та замовниками і поділяється на субрахунки 361 (вітчизняні покупці) та 362 (іноземні). Дебет цього рахунка відображає вартість реалізованої продукції, товарів, робіт і послуг із урахуванням податків та інших обов'язкових платежів, а кредит – надходження грошових коштів на поточні рахунки або в касу ФГ, що дозволяє здійснювати контроль руху коштів і своєчасно відображати операції в обліку.

Для відображення кореспонденції рахунків при здійсненні касових операцій на підприємстві доцільно систематизувати типові бухгалтерські записи. Перелік основних господарських операцій з обліку руху грошових коштів наведено у табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Господарські операції з обліку руху грошей

№ п/п	Зміст операції	Дебет рахунка	Кредит рахунка
1	Надійшла виручка в касу від покупців за реалізовану продукцію	301	361
2	Отримано готівку з банку	301	311
3	Видано у підзвіт на витрати на відрядження	372	301
4	Видана з каси заробітна плата	661	301
5	Внесено готівку в банк на поточний рахунок	311	301
6	Оприбутковано до каси залишок невикористаних грошей	301	372
7	Погашена заборгованість підприємства	685	301
8	Надійшла виручка в касу від реалізації готової продукції	301	701

Джерело: сформовано автором на основі [29].

Як свідчать дані таблиці 2.12, касові операції у ФГ «Тютюник» касові операції у ФГ «Тютюник» супроводжуються постійним рухом грошових коштів, що включає надходження виручки від реалізації продукції, отримання коштів з банку та здійснення поточних виплат. Своєчасне оформлення касових документів і контроль за залишками готівки забезпечують достовірність бухгалтерського обліку та ефективне управління фінансовими ресурсами підприємства.

2.3. Аналіз складу, структури, динаміки та ефективності використання оборотних активів

Оборотні активи є однією з найважливіших складових майна підприємства, оскільки забезпечують безперервність виробничо-господарського процесу та формують основу його поточної платоспроможності. Вони повністю споживаються протягом одного операційного циклу або року та постійно перебувають у русі, переходячи з однієї форми в іншу.

Аналіз оборотних активів передбачає дослідження їх складу, структури, динаміки змін та ефективності використання. Основними завданнями такого аналізу є:

1. Оцінка обсягів та темпів зміни оборотних активів;
2. Визначення частки окремих елементів у їх загальній структурі;
3. Аналіз джерел формування оборотних активів;
4. Оцінка швидкості їх обороту;
5. Визначення впливу оборотності на фінансові результати та ліквідність підприємства.

Важливе місце в аналізі оборотних активів займають виробничі запаси, оскільки вони забезпечують безперервність виробничого процесу та впливають на рівень витрат і фінансові результати підприємства. Для оцінки ефективності їх використання застосовуються такі показники, як коефіцієнт оборотності запасів, тривалість одного обороту, а також коефіцієнт забезпечення запасів власним капіталом. Зростання тривалості обороту свідчить про уповільнення реалізації продукції та можливе накопичення надлишкових ресурсів, що негативно впливає на фінансовий стан підприємства.

Важливим напрямом дослідження є аналіз ліквідності, який характеризує здатність підприємства своєчасно виконувати свої поточні зобов'язання. Для цього розраховуються загальний коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої та абсолютної ліквідності, а також визначається величина чистого оборотного

капіталу. Достатній рівень ліквідності свідчить про фінансову стійкість і наявність ресурсів для здійснення операційної діяльності.

Оцінка ефективності використання оборотних активів тісно пов'язана з аналізом ділової активності підприємства. Показники оборотності активів, оборотних активів, запасів і дебіторської заборгованості відображають швидкість їх перетворення в грошову форму. Чим швидше відбувається оборот, тим менше коштів відволікається з господарського обігу та тим вища ефективність управління ресурсами.

Проведення аналізу складу, структури та ефективності використання оборотних активів дозволяє оцінити фінансовий стан підприємства, визначити ефективність використання ресурсів і виявити напрями покращення управління оборотними активами. Аналіз стану та ефективності використання матеріальних ресурсів ФГ «Тютюник» наведено у таблиці 2.13.

Дані таблиці 2.13 свідчать про зростання вартості матеріальних оборотних активів ФГ «Тютюник» у 2025 році порівняно з 2023 роком на 1093,7 тис. грн, або на 145,15 %, у результаті чого їх обсяг досяг 1847,2 тис. грн. Водночас коефіцієнт забезпечення запасів власним капіталом зменшився на 1,76 пункту та становив 4,68. Крім того, спостерігається зниження коефіцієнта оборотності запасів та збільшення тривалості одного обороту на 12,66 дня, що свідчить про уповільнення обігу запасів та менш ефективне використання матеріальних ресурсів підприємства.

Таблиця 2.13

**Аналіз стану та ефективності використання матеріальних ресурсів
ФГ «Тютюник»**

Показники	Роки			2025 р. до 2023 р.	
	2023 р.	2024 р.	2025 р.	+, –	%
Вартість матеріальних оборотних активів (запасів), тис. грн.	753,5	1031,1	1847,2	1093,70	145,15
Коефіцієнт забезпечення запасів власним капіталом	6,44	5,35	4,68	-1,76	-27,33
Коефіцієнт оборотності запасів	26,61	16,96	13,83	-12,78	-48,03

Тривалість обороту запасів, дні	13,72	21,53	26,38	12,66	92,27
---------------------------------	-------	-------	-------	-------	-------

Джерело: складено автором за даними підприємства

Оцінка показників ліквідності ФГ «Тютюник» буде здійснена на основі даних таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

Аналіз ліквідності підприємства ФГ «Тютюник»

Показники	Роки			2025 р. до 2023 р.
	2023 р.	2024 р.	2025 р.	
Загальний коефіцієнт покриття (платоспроможності)	5,39	9,28	7,80	2,42
Коефіцієнт швидкої ліквідності	4,71	7,74	6,35	1,64
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,83	3,02	3,12	1,29
Чистий оборотний капітал, тис.грн.	4850	5516	8637	3788
Частка оборотних активів в загальній сумі активів	0,78	0,68	0,80	0,02

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Дані таблиці 2.14 свідчать про достатній рівень ліквідності ФГ «Тютюник». У 2025 році коефіцієнт швидкої ліквідності становив 6,35, а коефіцієнт абсолютної ліквідності — 3,12, це характеризує здатність підприємства своєчасно погашати поточні зобов'язання. Чистий оборотний капітал збільшився до 8637 тис. грн, що на 3788 тис. грн більше порівняно з 2023 роком, це свідчить про зміцнення фінансового стану підприємства.

Показники ділової активності ФГ «Тютюник Сергій Іванович» наведені у таблиці 2.15.

Таблиця 2.15

Аналіз ділової активності підприємства ФГ «Тютюник»

Показники	Роки			2025 р. до 2023 р.	
	2023 р.	2024 р.	2025 р.	+, –	%
Додана вартість, тис. грн.	1447,4	2331,4	3444,1	1996,70	137,95
Коефіцієнт оборотності активів	2,62	1,81	1,85	-0,77	-29,35
Тривалість обороту активів, дні	139,32	202,12	197,19	57,87	41,54
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	3,36	2,49	2,47	-0,88	-26,23

Тривалість обороту оборотних активів, дні	108,79	146,39	147,48	38,68	35,56
Коефіцієнт оборотності запасів	26,61	16,96	13,83	-12,77	-48,01
Тривалість обороту запасів, дні	13,72	21,53	26,38	12,67	92,33
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	6,57	4,84	5,57	-1,00	-15,15
Термін погашення дебіторської заборгованості, дні	55,56	75,39	65,48	9,92	17,86

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Аналіз показників ділової активності ФГ «Тютюник» за 2023–2025 рр. свідчить як про позитивні, так і негативні зміни у діяльності підприємства.

Позитивним є зростання доданої вартості на 1996,7 тис. грн, або на 137,95 %, у 2025 році порівняно з 2023 роком, це свідчить про збільшення обсягів діяльності підприємства.

Разом з тим спостерігається зниження ефективності використання активів. Коефіцієнт оборотності активів зменшився на 29,35 %, а тривалість їх обороту збільшилась на 41,54 %. Аналогічна тенденція характерна й для оборотних активів, оборотність яких знизилась на 26,23 %.

Негативною є також динаміка оборотності запасів: коефіцієнт їх оборотності зменшився на 48,01 %, а тривалість одного обороту зросла майже вдвічі. Це може свідчити про уповільнення реалізації продукції та накопичення запасів.

Оборотність дебіторської заборгованості також знизилась, а термін її погашення збільшився, що вказує на уповільнення розрахунків з контрагентами.

Отже, проведений аналіз оборотних активів ФГ «Тютюник» показав, що підприємство має достатній рівень ліквідності та фінансової стійкості, однак окремі показники ділової активності свідчать про уповільнення оборотності активів і запасів. Це вказує на необхідність удосконалення управління оборотними активами та підвищення ефективності їх використання.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

3.1. Основні напрями підвищення ефективності використання оборотних активів

Оборотні активи ФГ «Тютюник» відіграють важливу роль у забезпеченні безперервності виробничо-господарської діяльності, підтриманні платоспроможності та фінансової стійкості підприємства. Проведений аналіз за 2023–2025 роки показав зростання обсягів діяльності та достатній рівень ліквідності, проте водночас спостерігалось зниження ефективності використання оборотних активів. Найбільш помітними негативними тенденціями стали значне зростання вартості запасів, збільшення тривалості їх обороту та уповільнення погашення дебіторської заборгованості.

Такі тенденції призводять до накопичення значних обсягів коштів у запасах і дебіторській заборгованості, збільшення витрат на зберігання та ризику знецінення ресурсів. Разом із цим ФГ «Тютюник» має достатній рівень фінансової стійкості, про що свідчать високі показники ліквідності, значний обсяг чистого оборотного капіталу та переважання власного капіталу у структурі джерел фінансування.

Саме тому в найближчій перспективі (2026–2027 роки) пріоритетним завданням є підвищення ефективності використання оборотних активів шляхом прискорення їх оборотності, оптимізації структури та посилення контролю за їх використанням. Нижче наведено основні напрями таких заходів.

Зараз ФГ «Тютюник» витрачає на один оборот запасів у середньому 26,4 дня, що майже вдвічі більше, ніж у 2023 році. Це означає, що значна частина ресурсів «заморожена» у складі, збільшуючи витрати на зберігання, страхування, можливе знецінення та відволікаючи кошти, які могли б працювати на розвиток або додатковий прибуток.

Для покращення ситуації ФГ «Тютюник» необхідно переглянути систему управління матеріальними запасами та підвищити ефективність контролю за їх використанням. Слід провести детальну класифікацію ТМЦ за методами ABC-XYZ-аналізу, щоб чітко виділити високоліквідні та критичні позиції (А-категорія), які потребують найжорсткішого контролю, та низьколіквідні або застарілі запаси, які можна реалізувати, утилізувати чи передати на відповідальне зберігання. Важливо переглянути та суттєво оптимізувати діючі норми запасів, виключивши надлишкові та малорухливі позиції. Одночасно потрібно посилити роботу з постачальниками: скоротити строки поставки, збільшити частку партнерів, які готові працювати за гнучкими графіками або за системою «точно вчасно» (JIT) принаймні для ключових матеріалів. Регулярне проведення інвентаризації та аналізу оборотності запасів дозволить своєчасно виявляти надлишкові або малорухливі ТМЦ та приймати рішення щодо їх реалізації чи списання [48].

Середній термін погашення дебіторської заборгованості у 2024 році склав 65 днів, що на 17–18 % гірше, ніж у 2023 році. Це означає, що ФГ «Тютюник» фактично фінансує своїх покупців на досить тривалий період, відволікаючи значні обсяги обігових коштів.

Для покращення ситуації необхідно впровадити чітку та диференційовану кредитну політику: встановити різні строки та ліміти кредитування залежно від групи покупців (наприклад, надійні постійні клієнти – до 60 днів, нові або ризиковані – 7–14 днів або лише після часткової передоплати). Ефективним стимулом стане система знижок за дострокову оплату – наприклад, 1–2 % при оплаті протягом 7–10 днів. Паралельно слід суттєво посилити претензійно-позовну роботу: автоматизувати нагадування про наближення/прострочення платежів, а після 60 днів прострочки передавати заборгованість колекторським компаніям або готувати позови. Для великих і стабільних контрагентів доцільно розглянути механізм факторингу – продаж дебіторської заборгованості з дисконтом, що дозволяє отримати кошти майже відразу. Окремо варто перевести

частину клієнтів (особливо нових та тих, що мають нестабільну платоспроможність) на передоплату або оплату частинами.

У 2024 році на рахунках і в касі ФГ «Тютюник» перебувало 3960 тис. грн – сума, яка для підприємства є надмірно високою та не приносить дохід. Такі кошти використовуються недостатньо ефективно, оскільки не забезпечують додаткового доходу ФГ «Тютюник». Для підвищення ефективності використання грошових ресурсів доцільно скоротити надлишкові залишки коштів у касі та на поточних рахунках, розміщуючи тимчасово вільні ресурси на короткострокових депозитах або в облігаціях внутрішньої державної позики (ОВДП) з урахуванням актуальних ставок. Важливим кроком стане впровадження щоденного або щотижневого планування грошових потоків (cash flow budget), що дозволить точно прогнозувати надходження та видатки. Також доцільно централізувати платежі та жорстко контролювати їх терміни: оптимізувати строки здійснення платежів у межах укладених договорів [50,57].

Для системного підходу до управління оборотними активами слід розробити та затвердити Політику управління оборотними активами з чіткими цільовими нормативами оборотності по кожному елементу (запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти). Важливо запровадити систему мотивації працівників – преміювання за досягнення цільових показників оборотності запасів та дебіторської заборгованості. Автоматизація обліку та контролю руху ТМЦ і розрахунків значно підвищить точність та оперативність прийняття рішень. Регулярний аналіз фактичних показників оборотності порівняно з плановими значеннями дозволяє своєчасно виявляти проблеми та приймати управлінські рішення щодо їх усунення.

Узагальнення запропонованих заходів та очікуваних результатів підвищення ефективності використання оборотних активів наведено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

**Основні напрями та очікувані результати підвищення ефективності
використання оборотних активів ФГ «Тютюник»**

№	Напрямок підвищення ефективності	Ключові заходи	Очікуваний ефект (основний)	Орієнтовний термін впровадження
1	Прискорення оборотності запасів	ABC-XYZ аналіз, оптимізація норм запасів, робота з постачальниками, регулярна інвентаризація, продаж/передача надлишків	Вивільнення 400–800 тис. грн, скорочення обороту до 15–18 днів	3–12 місяців
2	Прискорення інкасації дебіторської заборгованості	Диференційована кредитна політика, знижки за дострокову оплату, претензійна робота, факторинг, перехід на передоплату	Скорочення терміну погашення до 45–50 днів, зменшення дебіторської заборгованості на 15–30 %	4–10 місяців
3	Оптимізація грошових коштів та еквівалентів	Розміщення вільних коштів, щоденне/щотижневе планування cash flow, централізація платежів	Додатковий фінансовий дохід 150–400 тис. грн/рік, зменшення простоюючих коштів	1–6 місяців
4	Загальні організаційні та управлінські заходи	Політика управління оборотними активами, мотивація персоналу, автоматизація обліку, щомісячний аналіз відхилень	Системне управління, постійне покращення оборотності на 10–20 % щорічно	6–18 місяців

Джерело: сформовано автором на основі [61].

Реалізація запропонованих заходів дозволить вивільнити від 600 до 1500 тис. грн обігових коштів, скоротити тривалість оборотів на 30–50 %, отримати додатковий фінансовий дохід від розміщення вільних ресурсів та суттєво підвищити загальну швидкість грошового обігу. Це сприятиме підвищенню ефективності діяльності підприємства, зміцненню його фінансової стійкості та створить умови для подальшого розвитку господарської діяльності ФГ «Тютюник».

3.2. Оптимізація структури оборотних активів та управління їх оборотністю

У поточних умовах діяльності ФГ «Тютюник» спостерігається парадоксальна ситуація: значне зростання масштабів (додана вартість +138 % за два роки) поєднується з помітним уповільненням руху ресурсів. Запаси зросли в 2,45 рази, їх оборотність погіршилася майже вдвічі, дебіторська заборгованість повільніше перетворюється у грошові кошти, а частка грошових коштів у структурі активів залишається зависокою. Водночас ліквідність перебуває на комфортно високому рівні (коефіцієнт покриття 7,8, абсолютна ліквідність >3), що дає простір для активних перетворень без загрози платоспроможності.

Основним завданням ФГ «Тютюник» на 2025–2026 роки є оптимізація структури оборотних активів шляхом більш ефективного розподілу ресурсів між окремими елементами.

Ключові пропорції, які потребують корекції

Запаси – занадто велика й найменш ліквідна частина (частка в оборотних активах суттєво зросла).

Дебіторська заборгованість – середній «вік» 65 днів – це фактично безвідсотковий кредит покупцям.

Значний обсяг грошових коштів та їх еквівалентів використовується недостатньо ефективно та не забезпечує отримання додаткового доходу.

Оптимізація структури передбачає зменшення питомої ваги запасів і дебіторської заборгованості при одночасному підтриманні або незначному скороченні абсолютного рівня грошових коштів (з перерозподілом надлишку в дохідні інструменти). Практичні заходи щодо оптимізації структури оборотних активів та прискорення їх оборотності у ФГ «Тютюник» наведено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

**Практичні заходи з оптимізації структури та прискорення оборотності
оборотних активів ФГ «Тютюник»**

№	Напрямок оптимізації	Ключові практичні заходи	Цільові орієнтири на 2025–2026 рр.	Очікуваний ефект
1	Управління виробничими запасами	• ABC/XYZ-аналіз із урахуванням сезонності. • Жорсткі ліміти зберігання в днях. • Дрібніші партії та відстрочка платежів від постачальників. • Автоматизація моніторингу неліквідів.	Скорочення тривалості обороту запасів до 16–19 днів.	Вивільнення з обороту від 400 до 900 тис. грн; Мінімізація витрат на зберігання.
2	Оптимізація дебіторської заборгованості	• Матриця кредитних лімітів для контрагентів. • Прогресивні знижки за дострокову оплату. • Автоматичні сповіщення про строки платежів. • Претензійна робота та передоплата для нових клієнтів.	Зменшення середнього терміну інкасації до 45–52 днів.	Скорочення обсягу дебіторської заборгованості на 15–35%; Інтенсифікація надходження коштів.
3	Управління грошовими коштами	• Оптимальний залишок ліквідних засобів. • Короткострокове розміщення вільних коштів (депозити, ОВДП). • Щотижневе прогнозування Cash Flow.	Оптимізація середнього залишку грошових коштів; Забезпечення дохідності вільних ресурсів.	Отримання додаткового фінансового доходу у розмірі 200–500 тис. грн на рік.
4	Системні (організаційні) заходи	• Затвердження Регламенту управління оборотним капіталом. • Розробка КРІ для менеджменту за показниками оборотності. • Інтеграція аналітичних дашбордів в облікову систему.	Скорочення тривалості операційного та фінансового циклів підприємства.	Зниження загальних фінансових ризиків; Зростання рентабельності активів на 4–8 в.п.

Джерело: розроблено автором на основі [61] та фінансової звітності підприємства

Систематизований у межах дослідження комплекс практичних рекомендацій має глибокий взаємопов'язаний характер і спрямований на поетапне усунення структурних диспропорцій у капіталі ФГ «Тютюник». Реалізація запропонованих кроків дозволить фермерському господарству відійти від застарілої стратегії пасивного накопичення матеріальних та грошових ресурсів, перейшовши до моделі динамічного управління кожним окремим елементом оборотних активів. Оптимізація внутрішніх процесів забезпечить не лише масштабне вивільнення додаткового капіталу з операційного циклу, а й суттєво мінімізує загрози виникнення касових розривів. Це безпосередньо вплине на зростання показників рентабельності, зміцнення платоспроможності та підвищення загальної інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання у середньостроковій перспективі.

Детальний аналіз системи матеріально-технічного забезпечення ФГ «Тютюник» свідчить, що надмірне розширення складських залишків, яке спостерігалось протягом останніх років, чинить суттєвий деструктивний тиск на фінансовий стан підприємства. Тренди до «заморожування» оборотних засобів у низькооборотних товарно-матеріальних цінностях призводять до вимивання «живих» грошей з господарського обігу. Внаслідок цього підприємство змушене нести додаткові накладні витрати на утримання складів, охорону, логістичний менеджмент, а також брати на себе підвищені ризики природного псування, морального застарівання чи інфляційного знецінення аграрної продукції та сировини. Впровадження суміщеного аналізу за методологією ABC-XYZ у поєднанні з оптимізацією нормативних лімітів дозволить чітко розмежувати ресурси за ступенем їхньої ліквідності й критичності для виробництва. Це утворить надійне підґрунтя для вивільнення капіталу та прискорення його оборотності щонайменше на 30–50%.

Паралельно з оптимізацією матеріальних потоків гострої модернізації потребує система взаєморозрахунків із покупцями сільськогосподарської продукції. Поточна ситуація, за якої середній термін інкасації дебіторської

заборгованості перевищує два місяці, свідчить про приховане безвідсоткове кредитування контрагентів за рахунок ресурсів самого фермерського господарства. Для виправлення цього дисбалансу обґрунтовано необхідність переходу до диференційованої кредитної політики. Запровадження інструментів стимулювання дострокової оплати (через гнучку систему фінансових дисконтів) та автоматизація раннього сповіщення клієнтів про терміни платежів дозволять суттєво скоротити період трансформації дебіторського боргу в реальний cash-flow. Більше того, жорстка регламентація претензійної роботи та переведення нових або фінансово нестабільних партнерів на умови часткової чи повної передоплати закріє канали формування безнадійних боргів, захищаючи підприємство від прямих фінансових втрат.

Окремим вагомим резервом підвищення загальної ефективності є реструктуризація портфеля абсолютно ліквідних активів підприємства. Наявність значних сум вільних грошових коштів на поточних рахунках, які не задіяні в операційному процесі, з економічної точки зору є формою упущеної вигоди, оскільки ці ресурси піддаються руйнівному впливу інфляційних процесів і не генерують доходу. Раціональне управління грошовими потоками передбачає чітке визначення операційного залишку для покриття щоденних платежів, тоді як весь інший надлишок капіталу має бути спрямований у високоліквідні фінансові інструменти — короткострокові депозити або державні облігації внутрішньої позики. Це дозволить сформувати стабільне джерело додаткового фінансового доходу, ущільнити структуру балансу та залучити пасивні ресурси до активного відтворення.

Комплексна інтеграція запропонованих напрямів у загальну систему менеджменту ФГ «Тютюнник» матиме виражений синергетичний ефект у межах 2026–2027 років. Прискорення оборотності оборотного капіталу та скорочення тривалості фінансового циклу дозволить підприємству сформувати внутрішній фінансовий резерв, суттєво знижуючи потребу в отриманні зовнішніх банківських кредитів. Вивільнені з обігу грошові ресурси створять міцний фундамент для капітальних інвестицій: модернізації технічного парку, закупівлі

сучасного енергозберігаючого обладнання, розширення посівних площ чи впровадження новітніх агротехнологій. У підсумку, оптимізація структури активів забезпечить одночасне зниження операційних витрат і диверсифікацію доходів суб'єкта господарювання, що трансформується у зростання рентабельності капіталу та гарантуватиме довгострокову стабільність фермерського господарства на вітчизняному ринку.

Для наочного відображення пропонованих змін та оцінки реального економічного ефекту від реалізації розроблених у роботі рекомендацій автором було здійснено прогнозний аналіз трансформації структури оборотних активів підприємства на перспективу 2026–2027 років. На основі проведеного у другому розділі дослідження ділової активності ФГ «Тютюник» було виявлено негативну тенденцію до уповільнення оборотності оборотних активів у 2025 році порівняно з 2023 роком на 38,68 дня (або на 35,56%). Особливо критичним є накопичення виробничих запасів, тривалість обороту яких зросла майже вдвічі — з 13,72 до 26,38 днів.

За розрахунками автора, оптимізація логістичних маршрутів під час збирання врожаю зернових культур та впровадження системи ABC/XYZ-аналізу ТМЦ дозволить скоротити тривалість одного обороту запасів орієнтовно на 5 днів (до 21,38 дня), а загальний період обігу оборотних активів — на 15 днів.

Економічний ефект від прискорення оборотності виражається у вивільненні фінансових ресурсів з обігу, що розраховується за формулою:

$$\Delta OЗ = \frac{V_p \times \Delta T}{D}$$

де V_p — чистий дохід від реалізації продукції у 2025 році (згідно з фінансовою звітністю становить 19908,9 тис. грн);

ΔT — заплановане скорочення тривалості обороту (15 днів);

D — кількість днів у аналізованому періоді (360 днів).

$$\Delta OЗ = \frac{19908,9 \times 15}{360} = 829,54 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, у результаті оптимізації процесів ФГ «Тютюник» зможе додатково вивільнити з операційного циклу 829,54 тис. грн. Для оцінки впливу цих змін на майновий стан змоделюємо прогнозну структуру оборотних активів підприємства. Результати проведених розрахунків представлено у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

**Прогнозні зміни у складі та структурі оборотних активів ФГ «Тютюник»
після оптимізації грошового циклу**

Елемент оборотних активів	Фактичний стан за 2025 р. (тис. грн)	Питома вага (%)	Прогнозний стан (тис. грн)	Прогнозна питома вага (%)	Зміна (+/- тис. грн)
Запаси (виробничі, готової продукції)	1847,2	18,6	1497,2	16,5	-350,0
Дебіторська заборгованість	4434,6	44,8	3955,0	43,6	-479,6
Грошові кошти та їх еквіваленти	3624,8	36,6	3624,8	39,9	0,0
Інші оборотні аспекти	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Усього оборотних активів	9906,6	100,0	9077,0	100,0	-829,6

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства.

Аналіз прогнозних даних таблиці 3.3 свідчить, що за рахунок вивільнення зайвих коштів із запасів (-350,0 тис. грн) та системного стягнення дебіторської заборгованості (-479,6 тис. грн) загальна потреба в оборотному капіталі скоротиться на 829,6 тис. грн. Це зменшить обсяг «заморожених» ресурсів і дозволить спрямувати вивільнений капітал на модернізацію технічного парку господарства чи покриття кредиторських зобов'язань.

Зміна структури обігових коштів безпосередньо вплине на показники платоспроможності підприємства. Проведемо порівняльний аналіз ключових коефіцієнтів ліквідності ФГ «Тютюник» до та після впровадження рекомендованих рішень результати якого наведено у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

**Динаміка фінансових коефіцієнтів ФГ «Тютюник» за результатами
оптимізації**

№	Фінансовий коефіцієнт	Нормативне значення	Фактичне значення (2025 р.)	Прогнозний рівень	Відхилення (+/-)
1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\geq 0,2$	3,12	3,12	0,00
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\geq 0,7 - 1,0$	6,35	5,95	-0,40
3	Коефіцієнт загального покриття (поточної ліквідності)	$\geq 1,5 - 2,0$	7,80	7,15	-0,65

Джерело: розраховано автором

Розрахунки, представлені в таблиці 3.4, демонструють, що оптимізація структури активів призведе до незначного і цілком контрольованого зниження коефіцієнтів поточної та швидкої ліквідності (на 0,65 та 0,40 відповідно). Таке зниження не є негативним чинником, оскільки фактичні значення у 2025 році (7,80 та 6,35) суттєво перевищували середньоринкові нормативи. Це свідчило про певне надлишкове накопичення пасивних оборотних засобів.

Прогнозний коефіцієнт поточної ліквідності на рівні 7,15 гарантує абсолютну фінансову безпеку для ФГ «Тютюник», але при цьому підтверджує вивільнення капіталу для активного господарського обігу.

Перебудова системи обліку та аналізу оборотних активів, а також зміна підходів до нормування матеріальних запасів у ФГ «Тютюник» неминуче пов'язані з внутрішніми та зовнішніми ризиками. Для нівелювання можливих деструктивних наслідків автором сформовано карту ризиків результати якого наведено у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Матриця ризиків при впровадженні заходів з оптимізації оборотних активів ФГ «Тютюник»

№	Найменування ризику	Прояв ризику у діяльності фермерського господарства	Заходи щодо мінімізації та контролю
1	Виробничо-логістичний ризик	Зменшення страхових залишків дизельного палива чи добрив може призвести до збоїв під час посівної або збиральної кампанії через форс-мажори.	Формування гнучкого «критичного мінімуму» запасів на основі методів ABC-аналізу з урахуванням сезонності робіт.
2	Комерційний ризик (втрата клієнтів)	Посилення вимог до покупців зернових щодо строків оплати може спричинити перехід частини контрагентів до конкурентів.	Впровадження системи кредитного ліміту та надання диференційованих знижок за умови передплати чи раннього розрахунку.
3	Інфляційний ризик	Швидке скорочення запасів сировини в умовах високих темпів інфляції в Україні може призвести до подальшої закупівлі дорожчих ресурсів.	Використання форвардних контрактів на постачання паливно-мастильних матеріалів за фіксованою ціною.

Джерело: розроблено автором на основі дослідження.

Систематизований перелік превентивних заходів у таблиці 3.5 доводить, що пропоновані рішення є зваженими. Врахування специфіки аграрного сектора та фінансової кон'юнктури дозволить керівництву ФГ «Тютюник» уникнути касових розривів і надійно захистити операційну діяльність.

3.3. Удосконалення обліку оборотних активів

Поряд із запропонованими заходами щодо оптимізації структури та підвищення ефективності використання оборотних активів важливого значення набуває удосконалення системи їх бухгалтерського обліку. Ефективна організація облікового процесу забезпечує своєчасне отримання достовірної інформації про наявність, рух та використання оборотних активів, що є необхідною умовою прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Проведене дослідження показало, що система обліку оборотних активів у ФГ «Тютюник» загалом відповідає вимогам чинного законодавства, проте існують окремі резерви для її подальшого вдосконалення.

Одним із найважливіших напрямів удосконалення є розвиток аналітичного обліку виробничих запасів. У структурі оборотних активів підприємства значну частку займають насіння, добрива, засоби захисту рослин та паливно-мастильні матеріали. З метою посилення контролю за їх використанням доцільно вести аналітичний облік не лише за видами запасів, а й за окремими культурами та напрямками використання. Такий підхід дозволяє більш точно визначати витрати на вирощування окремих видів сільськогосподарської продукції та своєчасно виявляти відхилення від встановлених норм.

Важливим елементом удосконалення обліку є покращення організації первинного документування господарських операцій, пов'язаних із рухом оборотних активів. Для забезпечення повноти та достовірності облікових даних необхідно своєчасно оформлювати документи щодо надходження, внутрішнього переміщення та списання матеріальних цінностей. Особливу увагу слід приділяти документальному оформленню використання паливно-мастильних матеріалів, насіння та добрив, оскільки саме ці ресурси формують значну частину виробничих витрат господарства.

З метою підвищення ефективності документообігу доцільно розробити внутрішній графік руху первинних документів, у якому визначити строки подання документів до бухгалтерії, відповідальних осіб та порядок перевірки правильності їх оформлення. Впровадження такого підходу сприятиме

підвищенню оперативності облікової роботи та мінімізує ризик виникнення помилок під час відображення господарських операцій.

Наступним напрямом удосконалення є посилення контролю за станом дебіторської заборгованості. Проведений аналіз показав наявність тенденції до збільшення термінів її погашення, що негативно впливає на швидкість обороту коштів підприємства. У зв'язку з цим доцільно проводити регулярний моніторинг дебіторської заборгованості із групуванням боржників за строками виникнення заборгованості. Це дозволить своєчасно виявляти проблемних контрагентів та вживати заходів щодо прискорення розрахунків.

Для забезпечення достовірності фінансової звітності рекомендується формувати резерв сумнівних боргів відповідно до вимог НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Створення такого резерву забезпечить більш об'єктивну оцінку оборотних активів та дозволить враховувати ризик неповернення коштів окремими покупцями. У результаті фінансова звітність підприємства більш повно відображатиме його реальний фінансовий стан.

Ефективність обліку оборотних активів значною мірою залежить від рівня організації внутрішнього контролю. Тому важливим напрямом удосконалення є запровадження систематичного контролю за використанням матеріальних ресурсів. Особливу увагу необхідно приділити контролю за витрачанням паливно-мастильних матеріалів, які займають вагоме місце у структурі витрат сільськогосподарського виробництва. Для цього доцільно встановити нормативи використання пального для окремих видів робіт та здійснювати регулярне порівняння фактичних показників із нормативними.

Важливим заходом внутрішнього контролю залишається проведення інвентаризації запасів та дебіторської заборгованості. Регулярне проведення інвентаризації дозволить своєчасно виявляти нестачі, надлишки або інші відхилення та забезпечить достовірність даних бухгалтерського обліку. Результати інвентаризації повинні оперативно відображатися в облікових регістрах та використовуватися для прийняття відповідних управлінських рішень.

В умовах цифровізації економіки важливим напрямом удосконалення обліку оборотних активів є автоматизація облікових процесів. Використання сучасних інформаційних технологій дозволяє значно скоротити трудомісткість обробки первинних документів, підвищити оперативність отримання інформації та мінімізувати ризик виникнення помилок. Автоматизована система обліку забезпечує можливість контролю залишків матеріальних ресурсів у режимі реального часу та формування необхідної аналітичної інформації для потреб управління.

Особливо корисним є використання автоматизованих інструментів контролю дебіторської заборгованості. Такі системи дають змогу своєчасно відстежувати строки погашення боргів, автоматично формувати нагадування контрагентам та здійснювати аналіз платіжної дисципліни покупців. Це сприятиме прискоренню оборотності дебіторської заборгованості та зменшенню ризику виникнення безнадійних боргів.

Реалізація запропонованих заходів матиме позитивний вплив на діяльність ФГ «Тютюник». Насамперед підвищиться якість облікової інформації та ефективність контролю за використанням оборотних активів. Удосконалення аналітичного обліку дозволить більш точно визначати собівартість продукції, а посилення контролю за дебіторською заборгованістю сприятиме прискоренню надходження коштів. Крім того, впровадження сучасних підходів до організації обліку забезпечить підвищення ефективності управління оборотними активами та зміцнення фінансового стану підприємства.

Узагальнення основних напрямів удосконалення обліку оборотних активів ФГ «Тютюник», зміст запропонованих заходів та очікувані результати від їх впровадження наведено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Заходи щодо удосконалення обліку оборотних активів ФГ «Тютюник»

№	Напрямок удосконалення	Сутність заходу	Очікуваний результат
---	------------------------	-----------------	----------------------

1	Удосконалення аналітичного обліку запасів	Облік за культурами напрямками використання	Посилення контролю за витратами
2	Удосконалення документообігу	Встановлення графіка руху первинних документів	Підвищення оперативності обліку
3	Контроль дебіторської заборгованості	Моніторинг строків погашення боргів	Прискорення надходження коштів
4	Формування резерву сумнівних боргів	Оцінка ризику неповернення заборгованості	Підвищення достовірності звітності
5	Внутрішній контроль	Інвентаризація та контроль використання ресурсів	Підвищення достовірності звітності
6	Автоматизація обліку	Використання сучасних інформаційних систем	Оперативність отримання інформації

Джерело: розроблено автором на основі дослідження.

Отже, запропоновані заходи щодо удосконалення обліку оборотних активів сприятимуть підвищенню достовірності облікової інформації, посиленню контролю за використанням ресурсів та забезпечать більш ефективне управління оборотними активами ФГ «Тютюник».

Таким чином, узагальнюючи викладений комплекс теоретико-практичних рекомендацій та результати прогнозного моделювання, можна констатувати, що оптимізація складу й структури оборотних активів є ключовим детермінантом стратегічного розвитку ФГ «Тютюник». Запропоновані заходи з упровадження суміщеного ABC/XYZ-аналізу, диференціації кредитної політики та реструктуризації портфеля ліквідних коштів формують цілісну, синергетичну систему управління обіговим капіталом. Розрахований автором прогнозний ефект доводить, що прискорення фінансового циклу та вивільнення з обігу 829,54 тис. грн не створюють деструктивного тиску на платоспроможність господарства, а навпаки — трансформують пасивні, надлишкові ресурси в активні чинники капіталізації. Водночас сформована матриця превентивного контролю логістичних, комерційних та інфляційних ризиків дає змогу гнучко

адаптувати менеджмент підприємства до волатильних умов вітчизняного аграрного ринку. У підсумку, реалізація розробленого інструментарію забезпечить гармонійне поєднання фінансової безпеки із суттєвим зростанням рентабельності оборотних засобів, що гарантуватиме довгострокову стабільність та інвестиційну привабливість ФГ «Тютюник» у середньостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У кваліфікаційній роботі проведено комплексне теоретичне узагальнення та вирішено практичне завдання щодо вдосконалення методики обліку й аналізу оборотних активів, а також обґрунтування напрямів підвищення ефективності їх використання на прикладі Фермерського господарства «Тютюник»

Криворізького району Дніпропетровської області. За результатами проведеного дослідження сформовано такі висновки та пропозиції науково-практичного характеру:

1. Теоретико-методологічні основи формування оборотного капіталу. З'ясовано, що оборотні активи є найбільш динамічною частиною майна ФГ «Тютюник», яка безпосередньо забезпечує безперервність виробничо-господарського циклу, підтримку поточної платоспроможності та фінансової стійкості суб'єктів господарювання аграрної сфери. Встановлено, що в умовах воєнного стану, логістичних обмежень та високої волатильності цін на матеріально-технічні ресурси, ефективне управління оборотним капіталом виходить за межі суто облікових процедур і набуває стратегічного значення. Облікова політика в частині оборотних активів має базуватися на принципах обачності, історичної собівартості та відповідності доходів і витрат, забезпечуючи менеджмент оперативною інформацією для превентивного реагування на ризики виникнення касових розривів або затоварення складських приміщень.

Оцінка фінансово-економічного стану та організаційно-правової структури об'єкта дослідження. Об'єктом практичного дослідження виступило ФГ «Тютюник», основним видом діяльності якого є вирощування зернових, зернобобових та олійних культур. На основі аналізу установчих документів встановлено, що господарство функціонує на приватній формі власності, має лінійну структуру управління та веде бухгалтерський облік за спрощеною формою для суб'єктів малого підприємництва.

Аналіз ключових результатів діяльності ФГ «Тютюник» за 2023–2025 роки показав позитивну динаміку нарощування масштабів виробництва. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) зріс з 15130,6 тис. грн у 2024 році до 19908,9 тис. грн у 2025 році (приріст становив 4778,3 тис. грн або 31,58%). Чистий прибуток підприємства за звітний 2025 рік зафіксовано на рівні 3681,3

тис. грн, що свідчить про високу окупність витрат та загальну рентабельність операційної діяльності, попри складні макроекономічні чинники.

2. Економічний аналіз складу, структури та руху оборотних активів. За результатами аналізу майнового стану встановлено, що станом на 31 грудня 2025 року загальна вартість активів ФГ «Тютюнник» становила 12378,8 тис. грн, при цьому оборотні активи склали левову частку балансу — 9906,6 тис. грн, або 80,03% від усього майна. У структурі оборотного капіталу найбільшу питому вагу займає дебіторська заборгованість за розрахунками з покупцями — 4434,6 тис. грн (44,76%), та грошові кошти та їх еквіваленти — 3624,8 тис. грн (36,59%). На виробничі запаси припадає 1847,2 тис. грн (18,65%).

Позитивним аспектом є висока фінансова стійкість господарства: власний капітал у 2025 році досяг 11109,2 тис. грн, забезпечуючи покриття 89,74% усіх джерел фінансування. Коефіцієнт поточної ліквідності (загального покриття) становив 7,80, що значно перевищує нормативне значення ($\geq 1,5 - 2,0$) і свідчить про надлишковий запас ліквідності та імобілізацію вільних грошових ресурсів, які перебувають у бездохідній формі.

3. Критична оцінка ділової активності та ефективності використання капіталу. Проведене дослідження показників ділової активності виявило системне погіршення параметрів інтенсивності використання оборотних коштів. Протягом 2023–2025 років тривалість одного обороту оборотних активів уповільнилася на 38,68 дня (з 108,80 до 147,48 днів), що призвело до відволікання капіталу з господарського обігу. Особливо негативні тенденції прослідковуються у сфері матеріально-технічного постачання: швидкість обігу виробничих запасів уповільнилася майже вдвічі — з 13,72 до 26,38 днів. Термін інкасації дебіторської заборгованості у 2025 році склав 80,09 днів. Наявність тривалого фінансового і операційного циклів підтверджує недосконалість чинної системи моніторингу заборгованості покупців та управління складськими запасами, що генерує приховану упущену вигоду через руйнівний вплив інфляційних процесів на вільні активи.

4. Шляхи оптимізації структури оборотних активів та прискорення їх оборотності. З метою подолання виявлених деструктивних тенденцій та підвищення рентабельності капіталу ФГ «Тютюник», автором обґрунтовано і запропоновано такі заходи:

У сфері управління запасами: впровадження інтегрованої методики суміщеного ABC-XYZ аналізу товарно-матеріальних цінностей, що дозволить класифікувати насіння, добрива та паливно-мастильні матеріали за ступенем вартості та прогнозованості споживання. Рекомендовано встановити жорсткі нормативні ліміти страхового залишку та перейти на систему постачання дрібними партіями під поточні технологічні потреби посівної та збиральної кампаній. Це дозволить прискорити оборотність запасів на 5 днів.

У сфері управління дебіторською заборгованістю: перехід від ліберальної до диференційованої кредитної політики. Для нових або фінансово нестабільних оптових покупців сільськогосподарської продукції запропоновано ввести обов'язкову часткову або повну передоплату. Для стимулювання дострокових розрахунків розроблено шкалу фінансових дисконтів (надання знижки у розмірі 2% за умови оплати отриманого зерна протягом 10 банківських днів). Також обґрунтовано автоматизацію сповіщень про терміни оплати через спеціалізовані модулі облікових програм та чіткий регламент претензійної роботи.

У сфері управління грошовими коштами: реструктуризація портфеля абсолютно ліквідних засобів. Оскільки утримання 3624,8 тис. грн на поточних рахунках не приносить доходу, рекомендовано розрахувати щоденний операційний мінімум для поточних розрахунків, а вільний залишок капіталу спрямувати у високоліквідні дохідні активи — державні облігації внутрішньої позики (ОВДП) або короткострокові банківські депозити з рівнем дохідності 12–16% річних.

5. Оцінка прогнозованої ефективності та економічного ефекту від запропонованих рішень. Науково доведено, що комплексна реалізація запропонованих авторами рекомендацій забезпечить високий синергетичний

ефект та покращення фінансової архітектури балансу ФГ «Тютюник» у 2026–2027 роках:

За рахунок оптимізації логістичних потоків та впровадження лімітів на складах тривалість обороту оборотних активів скоротиться на 15 днів (со 147,48 до 132,48 днів).

Розрахований автором сукупний економічний ефект виражається у вивільненні з операційного обігу фінансових ресурсів у розмірі 829,54 тис. грн (зокрема, зменшення замороженого капіталу у запасах на 350,0 тис. грн та повернення дебіторської заборгованості на 479,6 тис. грн).

Вивільнені кошти дозволять ФГ «Тютюник» оптимізувати структуру балансу, при цьому коефіцієнт поточної ліквідності планово знизиться з надмірного рівня 7,80 до оптимального значення 7,15, що вказує на активізацію капіталу та прискорення трансформації активів у реальний прибуток.

Розміщення пасивного грошового залишку у державні облігації дозволить сформувати стабільне джерело пасивного фінансового доходу у розмірі від 250 до 450 тис. грн на рік.

Запропоновані заходи дозволять ФГ «Тютюник» сформувати надійний внутрішній фінансовий резерв, зменшити потенційну залежність від зовнішніх банківських кредитів, знизити трансакційні витрати та забезпечити довгострокову конкурентоспроможність та фінансову безпеку на вітчизняному ринку аграрної продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баланюк І. Ф., Пилипів Н. І., Гнатюк Т. М. та ін. Фінансовий облік: навчальний посібник. Електронне видання. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. 650 с.

2. Бедринець М.Д., Довгань Л.П. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 292 с.
3. Безбородова Т.В., Даншина Т.В. Управління оборотними коштами підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 1. С. 59-62.
4. Бержанір І.А., Бержанір А.Л., Ящук Т.А. Економічна сутність зобов'язань і розрахунків підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Випуск 2(19). С. 240-244
5. Брік С.В. Фінансовий облік II : текст лекцій. Харків: НТУ «ХП», 2021. 105 с.
6. Бровко Л.І. Юрченко А. А., Королькова Т.В. Оптимізація оборотних активів та їх вплив на діяльність підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 2. С.96- 102
7. Булат Г. В., Гуменюк А. Ф. Формування облікової політики щодо товарних запасів на підприємствах ресторанного господарства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 2. С. 30-33.
8. Бухгалтерський облік: навч. посіб./ за ред. Чебанова Н.В., Підопригора І.В., Чебанова О.П. Український державний університет залізничного транспорту. Харків. 2017. 222 с.
9. Височан О.С., Височан О.О., Коркішко В.І. Інвентаризація запасів в умовах війни. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2024. С. 182-189.
10. Володькіна М.В. Економіка промислового підприємства: навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 196 с.
11. Гончарук С. М., Бойко О.О. Сучасний стан та напрямки вдосконалення обліку виробничих запасів за національними і міжнародними стандартами. *Молодий вчений*. 2023. Вип. 7 (119). С. 74-78.
12. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 01.02.2026)

13. Гринюк І. Економічна сутність оборотних активів та їх типологія. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2016. Т. 2, Вип. 4. С. 64–74.
14. Гринюк І.М. Економічна сутність оборотних активів та їх типологія. *Agricultural and resource economics: international scientific e-journal*. 2016. Vol. 2. № 4. Р. 64–74.
15. Гуменна-Дерій, М. (). Етапи здійснення контролю за фінансовими ресурсами в житловому будівництві. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2023. № 3-4. С. 16-26.
16. Даньків Й.Я., Лучко М.Р., Остап'юк М.Я. Теорія бухгалтерського обліку: *Навчальний посібник*. Ужгород: Ужгородський національний університет. 2001. 162 с.
17. Донін Є. О. Особливості сучасних підходів щодо специфіки класифікації оборотних активів підприємства. *Економіка і організація управління*. 2018. Вип. 1, С. 75-85.
18. Дробишева О.О. Роль оборотних засобів у виробничому процесі підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 2 (02). С. 19-24.
19. Дунаєва М.В. Особливості відображення запасів у фінансовій звітності за МСФЗ та НП(С)БО. І Міжнародна науково-практична інтернет конференція «Облік, аналіз, аудит і оподаткування в умовах глобалізації економіки». 2017. С. 289-301.
20. Demchenko T. Features Of Accounting For Current Assets Of The Enterprise. *Three Seas Economic Journal*. 2022. Vol. 3 № 2. Р. 64-68
21. Зардова Я. В. Науково-методичні підходи до специфіки класифікації оборотних активів підприємств. *Інвестиції : практика та досвід : наук.-практ. журн*. 2021. № 22. С. 100–106.
22. Ізмайлов Я. О., Свірко С. В. Удосконалення методичних аспектів обліку, аналізу та контролю запасів підприємств. *Економіка, управління та адміністрування*. 2021. № 1. С. 39-44.

23. Канурна З.Ф. Контроль оборотних активів підприємств машинобудівного комплексу. *Міжнародний збірник наукових праць*. 2008. № 3 (12). С.246-252.
24. Косташ Т. В., Шелюжак І. Г. Формування системи управлінського обліку на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/80.pdf (дата звернення: 15.02.2026)
25. Крупка Я. Д., Задорожний З. В., Гудзь Н. В. та ін. Фінансовий облік : підруч. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 478 с.
26. Купріна Н. М., Васьковська К. О., Пчелянська Г. Б., Величко О. М. Оборотні активи підприємства: аспекти бухгалтерського обліку за національними та міжнародними стандартами та їх класифікація. *Економіка харчової промисловості*. 2020. Т. 12, Вип. 4. С. 65-78
27. Кушнір Г.М. Документування в бухгалтерському обліку : процесний підхід: монографія. Івано-Франківськ. 2016. 228 с.
28. Кушнір Л.А., Коркушко О.Н., Кушнір В.О. Вплив облікової політики на організацію обліку господарюючого суб'єкта. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2020. Випуск 3 (20) С. 246–251.
29. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік : підручник. Київ : ЦУЛ, 2022. 736 с.
30. Лопатовська О. Особливості фінансового аналізу оборотних активів підприємства. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2025. № 338(1). С. 457-464.
31. Максимова В.Ф. Бухгалтерський облік : підручник. Одеса: ОНЕУ, 2012. 670 с.
32. Мамонтова Н.А., Корнійчук Т.С. Особливості обліку дебіторської заборгованості за національними і міжнародними стандартами. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2021. № 21 (49). С. 115-119.
33. Маринович О.О. Порівняння категорій, суміжних із поняттям «оборотні активи». *Економіка та суспільство*. 2018. № 19. С. 1307-1311. URL:

https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/194.pdf (дата звернення: 06.02.2026).

34. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU17028> (дата звернення: 01.02.2026)

35. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси» від 01.01.2012. № 929_021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021#Text (дата звернення: 06.02.2026).

36. Міжнародний стандарт фінансової звітності 1 «Подання фінансової звітності» від 01.01.2012. № 929_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_004#Text (дата звернення: 06.02.2026).

37. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» від 01.01.2012. № 929_007. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_007#Text (дата звернення: 06.02.2026).

38. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти». від 01.01.2012. № 929_016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016#Text (дата звернення: 06.02.2026).

39. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 01.02.2026)

40. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Міністерство фінансів України від 08.10.1999 №237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення: 06.02.2026).

41. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання": Міністерства фінансів України 31.01.2000. № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (дата звернення: 06.02.2026).

42. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції»: Міністерство фінансів України від 26.04.2000 № 91.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00#Text> (дата звернення: 06.02.2026).

43. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси": Міністерство фінансів України від 20.10.1999. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 06.02.2026).

44. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 464 с.

45. Облік видів економічної діяльності : навч. посіб. Київ: Знання 2017. 541 с.

46. Оляднічук Н.В. Облік запасів, їх оцінка та методи списання. У V Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні аспекти сучасних наукових досліджень» (25-27 січня 2024 р.) CPN Publishing Group, Токіо, Японія. 2024. 645 с.

47. Пеняк Ю.С., Рудь О.О. Актуальні проблеми управління виробничими запасами в умовах воєнного стану в Україні. *Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку бізнесу, фінансово-кредитних та облікових систем : матеріали II Міжнар. науково-практ. конф.*, м. Харків, 20 травня 2022 р. Харків, 2022. С. 172–174.

48. Подмешальська, Ю. В. О. А. Скирдова. Бухгалтерський облік та управлінський облік виробничих запасів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. 67 Вип. 21. С. 93-99.

49. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 06.02.2026).

50. Ситник Н.С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф. Фінанси підприємств: навч. посіб. / за заг. ред. Н.С.Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2023. 402 с.

51. Сокурєнко В.В., Швець Д.В., Бортник С.М., Ткаченко С.О. Фінанси підприємств : підруч. за заг. ред. В.В.Сокурєнка. Харків : ХНУВС, 2022. 292 с.

52. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : навчальний посібник : КНЕУ, 2016. 526 с.

53. Сук Л.К., Сук П.Л. Фінансовий облік : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2012. 647 с.
54. Stupnytska T., Volodina O., Holovachenko L., Sariieva H. Aspects of determination and classification of current assets of the enterprise according to national and international accounting standards. Економіка харчової промисловості. 2022. Т. 14. Вип. 1. С. 57-67.
55. Фальченко О.О., Брік С.В. Основні аспекти обліку і аудиту оборотних активів підприємства. 2025. № 5. С. 61-65.
56. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Київ : Знання, 2014. 525 с.
57. Шевченко Н.В., Мельник С.І. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. у схемах і таблицях. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 2022. 224 с.
58. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. 2-ге вид., стер. Київ : Знання, 2013. 375 с.
59. Шпінь В. В., Мельник Т. Г. Методика оцінки запасів підприємства за вітчизняними і міжнародними стандартами обліку. *Молодий вчений*. 2021. № 1(2). С. 213-219.
60. Янковська В. В. Економічна сутність оборотних активів підприємства. URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/viewFile/51630/47490> (дата звернення: 01.02.2026)

ДОДАТКИ